Journal of Liberal Arts, Thammasat University
วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Journal homepage: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/index

ผลกระทบการเปลี่ยนผ่านการเมืองของเมียนมาในปี 2021 ต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม

ศศินันท์ เครือชัยพินิต*
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

The Impact of the 2021 Political Transition in Myanmar on State-Society Relations

Sasinan Kruaechaipinit*
Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research article

Article History:
Received 16 July 2025
Revised 6 October 2025
Accepted 17 October 2025

คำสำคัญ
เมียนมา
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคม
ขบวนการอารยะขัดขืน
ประชาธิปไตย
จีน

* Corresponding author
E-mail address:
sasinank@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในเมียนมา ภายหลังจากเหตุการณ์ประท้วง the 1988 uprising จนถึงการประท้วงเงียบ ตั้งแต่ปี 2021 ถึงปัจจุบันโดยเน้นที่การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองในยุคหลังรัฐประหารปี 2021 ซึ่งถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของพลวัตทางการเมืองที่สำคัญ จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของเมียนมาโดยเฉพาะในช่วงหลังรัฐประหารในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2021 แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพลวัตทางการเมืองการแสดงออกของประชาชนชาวเมียนมาเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย และความชอบธรรมในพื้นที่การเมือง ในหลายลักษณะและจากหลายกลุ่มตัวแทน โดยเชื่อว่าจะสามารถนำไปสู่ระบอบประชาธิปไตยได้ในที่สุด ซึ่งประชาธิปไตยจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเมียนมาที่ดีขึ้น นอกจากนี้ เมียนมายังมีปัจจัยภายนอกที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้สงครามกลางเมืองภายในเมียนมาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไม่มีทีท่าว่าจะสิ้นสุดลงจากการแทรกแซงของประเทศจีน รัสเซีย และเบลารุส ในการสนับสนุนยุทโธปกรณ์ให้แก่กองทัพเมียนมา รวมถึงการเอื้อผลประโยชน์ให้กลุ่มธุรกิจจีน และประเทศในกลุ่มอาเซียนดำเนินธุรกิจในเมียนมาเพียงเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งรัฐ หากใช่เพื่อสนับสนุนให้เกิดความสงบในประเทศเมียนมา

Keywords:
Myanmar,
state-society relations,
Civil Disobedience Movement (CDM),
democracy,
China

Abstract

This research studies the effects of the post-1988 uprising political transitions on state-society relations in Myanmar during the civil disobedience movement from 2021 until the present. Highlighted are interactions after the 2021 military coup, an era marked by significant political shifts. The results are that the post-2021 coup political changes in Myanmar reflect evolving societal demands for democracy and governmental legitimacy. These demands have been diversely expressed by different representative groups. These political transitions may ultimately contribute to democracy, which will help establish constructive state-society relations in Myanmar. Additionally, a significant factor promoting ongoing civil war is the continued intervention by China, Russia, and Belarus in supplying weapons and other military equipment. This intervention is linked to Chinese strategic involvement in Myanmar's internal affairs, including business investments from commercial entities in China and the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) community aimed at advancing their respective state interests. These activities appear to prioritize geopolitical objectives over promoting stability or resolving the ongoing civil conflict in Myanmar.

1. ที่มาและความสำคัญ

การรัฐประหารของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาเกิดขึ้นครั้งแรกในปี 1962 และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปี 2010 ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากรัฐประหารทำให้เมียนมาต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยมาเป็นเวลานานกว่า 48 ปี (ตั้งแต่ปี 1962-2010) สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเปลี่ยนไปหลังจากการปฏิรูปการเมืองการปกครองระหว่างปี 2011-2012 ซึ่งกระบวนการปฏิรูปเริ่มต้นจากพลเอกอาวุโส ตาน ฉ่วย เกษียณอายุราชการในเดือนมีนาคม ปี 2011 รวมถึงการจัดตั้งโครงสร้างอำนาจใหม่ในระบอบเผด็จการ โดยแต่งตั้งสมาชิกอาวุโสของอดีตรัฐบาลเผด็จการทหารให้อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของรัฐบาลใหม่ เพื่อที่จะให้กองทัพมีอำนาจในรัฐบาลใหม่ได้ นอกจากนี้ รัฐบาลทหารยังได้ร่างกรอบรัฐธรรมนูญใหม่ภายใต้แผนงานเจ็ดขั้นตอนสู่ระบอบประชาธิปไตยระหว่างปี 2003-2011 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีการร่าง และลงประชามติในปี 2008 จนนำไปสู่การเลือกตั้งครั้งล่าสุดในปี 2010 ภายใต้กระบวนการเลือกตั้งใหม่นั้น มีการกีดกันฝ่ายตรงข้าม และกลุ่มชาติพันธุ์ออกจากกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งทำให้เห็นว่ากองทัพได้ครอบงำการเมืองการปกครองเมียนมาอย่างสมบูรณ์ (Bunte & Portela, 2012, p. 2) ซึ่งมีการเอื้อโครงสร้างการปกครองของรัฐให้นายพลทหารรุ่นใหม่เป็นผู้นำประเทศได้ ในภาคเศรษฐกิจของเมียนมามีการฟื้นตัวอย่างเห็นได้ชัดหลังจากการปฏิรูปการเมืองการปกครองระหว่างปี 2011-2020 เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบยุโรปได้ยกเลิกมาตรการคว่ำบาตร เพื่อสนับสนุนกระบวนการปกครองไปสู่ประชาธิปไตย ทำให้เมียนมามีบรรยากาศการลงทุนที่ดีที่เอื้อต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และการค้าระหว่างประเทศมีมูลค่าสูงขึ้น แต่ทว่า เศรษฐกิจของประเทศต้องหยุดชะงักลงซ้ำรอยอดีตอีกครั้ง เมื่อกองทัพทหารเมียนมาได้เข้าควบคุมประเทศ หรือทำการรัฐประหารอีกครั้งในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ปี 2021 ส่งผลกระทบต่อประชาชนและเศรษฐกิจของประเทศเสียหายเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด 19) ยังซ้ำเติมเศรษฐกิจของประเทศอีกทำให้เกิดภาวะว่างงานอย่างเห็นได้ชัด สภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมในปี 2021 วัดจากอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศที่อัตราร้อยละต่อปี ณ ราคาตลาด อยู่ที่ร้อยละ 3.2 ลดลงจากปี 2020 ร้อยละ 3.5 (World Bank, 2022) ค่าเงินจ๊าดอ่อนค่าลงมากกว่าร้อยละ 60 นับตั้งแต่ต้นเดือนกันยายน ปี 2021 เป็นผลทำให้ราคาอุปโภคและบริโภคในประเทศสูงขึ้น เช่น อาหารและราคาเชื้อเพลิง (Davies, 2021) การรัฐประหารที่เกิดขึ้นครั้งล่าสุดนี้ ส่งผลกระทบในทางลบเป็นอย่างมากต่อการดำเนินธุรกิจในประเทศ การไหลเข้าของเงินลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ การค้าระหว่างประเทศ และรายได้ของกลุ่มประชากรเปราะบาง (Asian Development Bank, 2020)

จากเหตุการณ์รัฐประหารในครั้งนี้ หากมองจากฝั่งประชาชนเมียนมาในยุคที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต จะเห็นได้ว่า การประท้วง ต่อต้านและตอบโต้รัฐบาลเผด็จการนั้นมีหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการเคลื่อนไหวทางโซเชียลมีเดียเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยกลับคืนมา (Goldman, 2022) ชาวเมียนมาไม่มีความจำเป็นที่จะ

ต้องทนกับความทารุณโหดร้ายของกองทัพทหาร ฝ่ายประชาชนมีการขึ้นข้อความต่อต้าน “การปฏิวัติพม่า 2222” ในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ปี 2021 โดยมีข้อความที่สื่อว่า “อิสรภาพจากความกลัว” และ “เรียกร้องให้คืนสถานะของรัฐบาล Aug San Su Kyi ที่ได้รับจากการเลือกตั้ง” (Zarni, 2021) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในกลุ่ม Gen Z เป็นกลุ่มที่มีพลังการเคลื่อนไหวประท้วงเงียบ หรือขบวนการอารยะขัดขืน (Civil Disobedience Movement: CDM) มากที่สุดเมื่อเทียบกับประชากรกลุ่มอื่นในประเทศ (Rao & Atmakuri, 2021) ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากที่รัฐบาลทหารจะกดขี่พลเมืองของตนในยุคดิจิทัลนี้

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญหลังจากการรัฐประหารในปี 2021 ทั้งสองฝ่ายต้องการปกป้องพื้นที่ทางการเมืองของตน อย่างไรก็ตาม ในครั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ และประชาชนเริ่มต้นจากโครงสร้างทางสังคมที่อยู่ล่างสุด คือ ประชาชน ซึ่งมีความต้องการที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ปัจจุบันพลเมืองชาวเมียนมามีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมอย่างเห็นได้ชัดในกิจกรรมทางการเมืองของประเทศ และพยายามสร้างแรงกระเพื่อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทางการเมืองของเมียนมา ดังนั้นจึงมาสู่คำถามวิจัยว่า ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองในปี 2021 มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศเมียนมาเป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับอดีตโดยเน้นในยุคหลังรัฐประหารปี 2021 บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในเมียนมา ภายหลังจากเหตุการณ์ประท้วง the 1988 uprising จนถึงการประท้วงเงียบ (Civil Disobedience Movement: CDM) ตั้งแต่ปี 2021 ถึงปัจจุบันโดยเน้นที่การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในปี 2021 ของประเทศเมียนมาต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมือง

2. แนวคิด ทฤษฎี เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Migdal (2001, pp. 48-49) อธิบายรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเป็นแบบจำลองของสังคมที่แบ่งออกเป็นสองขั้วตรงข้าม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อภาคสังคมสมัยใหม่มีพลังและอิทธิพลมากขึ้น จนสามารถก้าวข้ามหรือทำลายข้อจำกัดของความเชื่อและโครงสร้างทางสังคมแบบดั้งเดิมที่หยั่งรากลึกอยู่เดิมได้ ซึ่งการศึกษาเรื่องรัฐและสังคมในงานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทและการดำเนินการของรัฐภายในสังคม เมื่อสังคมถูกมองว่าเป็นการผสมผสานขององค์กรทางสังคมหลากหลายรูปแบบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน เกิดเป็นพลวัตในเครือข่ายของสังคมที่มีการปรับตัวและต่อรองทางอำนาจมากกว่าการแบ่งแยกโครงสร้างเป็นสองขั้วตรงข้าม สังคมไม่ได้ถูกกำหนดโดยรัฐแต่เพียงผู้เดียว แต่มีรูปแบบการจัดองค์กรหลายระดับ เช่น ชุมชน เครือข่ายครอบครัว องค์กรท้องถิ่น ตลาด กลุ่มผลประโยชน์ และแม้แต่เครือข่ายไม่เป็นทางการ ทั้งหมดนี้ล้วนมีบทบาทต่อการกำหนดพลวัตของสังคมในภาพรวม โดยทำหน้าที่เป็นกลไกให้ปัจเจกบุคคลและ

กลุ่มสังคมต่าง ๆ ใช้เป็นกลยุทธ์ในการดำรงชีวิตท่ามกลางอำนาจที่ซับซ้อน และในบางกรณียังทำหน้าที่เป็นช่องทางของการเลื่อนสถานะทางสังคมอีกด้วย ดังนั้น การทำความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมไม่เพียงแค่มุ่งวิเคราะห์อำนาจของรัฐต่อสังคม แต่หากมองไปถึงกลุ่มสังคมที่หลากหลายรูปแบบได้ปรับตัว ต่อรอง และร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทางสังคมและการเมือง ดังนั้น คำนิยามของ “สังคม” ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในบริบทของประเทศเมียนมาของบทความวิจัยนี้ตีความจาก คือ กลุ่มทางสังคมที่มีความหลาหลายของกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการมีปฏิสัมพันธ์กัน การต่อรองอำนาจ และการมีตัวแทนในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมที่ไม่ใช่รัฐ ได้แก่ ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ กองกำลังติดอาวุธ กลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ รัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ กลุ่มชนชั้นนำทางธุรกิจ สหภาพนักศึกษา และเครือข่ายศาสนา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทนอกภาครัฐที่มีส่วนร่วมกับการต่อต้านตัดมาดอว์

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในเมียนมาเป็นประเด็นอภิปรายเรื่อยมาในมุมมองของความชอบธรรมของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนการปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจของเมียนมาปี 2011 โดยผลการศึกษาของ Ganesan (2007), Hlaing (2007), Stokke และ Aung (2020) และ Pedersen (2005) เป็นตัวอย่างที่อภิปรายในประเด็นนี้ได้เป็นอย่างดี

Ganesan ศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคล่าอาณานิคม โดยวิเคราะห์ผลกระทบหลังจากยุคดังกล่าวต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากงานศึกษาพบว่า ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีผู้ใหญ่หรือผู้นำชุมชนเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างรัฐและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เขตชนบทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้ใหญ่บ้านจะคอยปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ และชุมชนของพวกเขา วัฒนธรรมทางการเมืองนี้เป็นตัวกำหนดและบ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม และระหว่างพลเรือนกับการทหาร หากมองถึงด้านความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนและทหาร จะพบว่า รัฐเผด็จการมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการลดทอนความเข้มข้นทางการเมือง (Depoliticization) และเป็นองค์กรที่มีอิสระทางการเมืองและมีความชอบธรรมทางการเมือง ในกรณีของประเทศเมียนมา อินโดนีเซีย และเวียดนาม รัฐเผด็จการมักกล่าวอ้างถึงความชอบธรรมทางการเมืองในการปราบปรามการก่อความไม่สงบและขบวนการแบ่งแยกดินแดน รวมถึงการคุ้มครองอธิปไตยและอำนาจของรัฐ โดยในกรณีของเมียนมา กองทัพใช้ข้ออ้างความชอบธรรมในการรักษาความสามัคคีของชาติ และการทำนุบำรุงศาสนาและประวัติศาสตร์มาโดยตลอด รัฐเผด็จการทหารนี้ยังสามารถเข้าถึงแหล่งการเงินได้อย่างอิสระผ่านการควบคุมรัฐวิสาหกิจโดยตรง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนและทหารในเมียนมาได้กลายเป็นประเด็นปัญหาที่ซับซ้อนกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากมีปัญหาภายในเรื่องความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์เหล่านี้ได้กลายเป็นศัตรูที่เข้มแข็งต่อระบอบทหาร ซึ่งส่งผลกระทบด้านลบต่อสังคมของเมียนมา (Ganesan, 2007, pp. 14-25)

Hlaing (2007, pp. 216-222) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมอีกมุมมองที่ต่างจากงานวิจัยของ Ganesan โดยวิเคราะห์ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและธุรกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนักศึกษาในประเทศเมียนมาหลังยุคล่าอาณานิคม ผู้เขียนมองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและธุรกิจในรูปแบบของความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์ (Clientelism) ข้าราชการในระบอบสังคมนิยมมีการใช้อำนาจ และสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ หรือเครือข่ายลูกค้ากับนักธุรกิจ เพื่อแสวงหาผลกำไรทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับสูงขององค์กร ในส่วนของแหล่งที่มาของรายได้ของรัฐบาลสังคมนิยมมาจากธุรกิจที่ผิดกฎหมาย รายได้ส่วนนี้ใช้เป็นแหล่งสนับสนุนทางการเงินสำหรับสินค้าสาธารณะ และสนับสนุนกิจกรรมของรัฐบาล นักธุรกิจที่มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลจะได้รับสิทธิพิเศษในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรที่หายากซึ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจ และยังได้รับการคุ้มครองจากข้าราชการในระดับท้องถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย ด้วยเหตุนี้เมียนมาจึงเกิดพฤติกรรมการแสวงหาผลตอบแทนส่วนเกิน (rent seeking) รวมถึงปัญหาคอร์รัปชัน อย่างไรก็ดี แม้ว่านักธุรกิจเอกชนจะให้เงินช่วยเหลือสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการทหาร แต่พวกเขาก็ไม่อยู่ในสถานะที่จะต่อรองกับรัฐบาลได้

ในขณะที่ Hlaing วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมโดยมองผ่านความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนักศึกษาและวิเคราะห์ว่าทั้งสองมีความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์ นักศึกษาที่เป็นปีกซ้ายเข้าร่วมการประท้วงของพรรค the Burmese Socialist Program Party (BSPP) หรือที่เรียกว่า Four-Eights Democratic Moment ในเดือนสิงหาคม ปี 1988 ต่อมาเมื่อ SLORC/SPDC เป็นรัฐบาล พวกเขาปราบปรามขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยที่ริเริ่มโดยนักศึกษา นักศึกษาบางคนถูกจับกุมในเรือนจำ และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ถูกปิดตัวไปประมาณ 3 ปี ในช่วงต้นปี 2000 ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับนักศึกษาจึงตึงเครียดเมื่อรัฐบาลละเมิดสิทธิมนุษยชน (Hlaing, 2007, p. 228) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลทหารพยายามที่จะร่วมมือกับผู้นำนักศึกษาบางคนโดยสร้างองค์กรที่เรียกว่า Union Solidarity and Development Association (USDA) เพื่อตรวจสอบผู้คนจากกลุ่มฝ่ายค้าน รวมถึงสมาชิกขององค์กรนักศึกษาใต้ดิน นักศึกษาที่เข้าร่วมสมาคมนี้ สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่รัฐควบคุมอยู่ได้ และบางคนได้รับงานและสัมปทานงานจากรัฐบาลเผด็จการทหารผ่านการติดต่อจากกลุ่ม USDA (Hlaing, 2007, p. 230) จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในเมียนมาหลังยุคล่าอาณานิคมจึงไม่ใช่เกมผลรวมเป็นศูนย์ (zero-sum game) แต่อาจเป็นเหมือนการเสริมสร้างอำนาจร่วมกันมากกว่า (Hlaing, 2007, p. 254)

นอกจากนี้ เมียนมายังมีระบอบการปกครองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศ Stokke และ Aung ศึกษาการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยในเมียนมาซึ่งผู้เขียนมองว่า ตำแหน่งที่สำคัญในการเมืองของเมียนมาเป็นที่เข้าใจกันดีว่าถูกกำหนดโดยรัฐบาลทหาร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองนี้ได้สร้างกรอบสถาบันที่เป็นทางการสำหรับระบอบประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง และการเมือง

แบบรัฐสภาที่นำไปสู่การสร้างความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง รัฐและพลเมืองเชื่อมโยงผ่านตัวกลาง หรือการมีส่วนร่วมโดยตรงในการตัดสินใจตามระบอบประชาธิปไตย และการใช้นโยบายต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง อย่างไรก็ตาม อำนาจทางการเมืองยังถูกรวมศูนย์ และมีการถ่ายโอนอำนาจจากบนลงล่างในการกำหนดนโยบาย เกิดความไม่เท่าเทียมกัน และความอ่อนแอของผู้เป็นตัวแทนทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง สรุปได้ว่า เมียนมามีสถาบันการปกครองแบบลูกผสม โดยที่เนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยถูกจำกัดโดยกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญที่ปกป้องตำแหน่งอำนาจทางทหาร และจำกัดขอบเขตความนิยมของกิจกรรมสาธารณะในระบอบประชาธิปไตยของมวลชน (Stokke & Aung, 2020, pp. 289-290)

มีหลายกรณีในประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นว่า รัฐมีอำนาจในการรวมอำนาจของตนไว้ที่ศูนย์กลาง โดยที่รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เราจะเห็นได้จากตัวอย่างการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เช่น ประเทศญี่ปุ่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ และฮ่องกง หรือแม้แต่สำหรับจีนในขณะนี้ที่สถาบันรัฐเหล่านี้ มีอำนาจ และความสามารถในการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพทั่วทั้งประเทศ และส่งผลให้เกิดการพัฒนา จากกรณีศึกษาของ Stokke และ Aung ก่อนหน้านี้ที่มองว่า เมียนมามีรัฐบาลที่มีอำนาจรวมศูนย์เหมือนกัน แต่บทบาทของรัฐนั้นแตกต่างจากรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เนื่องจากยังขาดความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคมเมียนมา ดังที่ Pedersen (2005) กล่าวในงานวิจัยของเขาเกี่ยวกับความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงในเมียนมา ซึ่งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง จะเป็นอีกก้าวหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ แต่ทว่า กระบวนการเกิดขึ้นของระบอบประชาธิปไตยในประเทศมีอุปสรรคมากมาย จนทำให้ระบอบนี้ถูกผลักออกจากสังคม รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาการพัฒนาประเทศที่ฝังรากลึกได้ เนื่องจากยังขาดโครงสร้างการกำกับดูแลที่ทันสมัย มั่นคง และเป็นไปตามหลักนิติธรรม พื้นที่บางส่วนอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้นำท้องถิ่น ผู้บัญชาการทหารบก หรือกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบในอดีต ดังนั้น โอกาสในการพัฒนาประเทศจึงเป็นเรื่องค่อนข้างท้าทายสำหรับผู้นำประชาธิปไตยคนต่อไป เนื่องจากการพัฒนาประเทศยังอยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งยังมีปัญหาด้านมนุษยธรรมที่ทวีความรุนแรงขึ้น และการมีส่วนรวมของประชาชนในระบบการเมืองยังอยู่ในระดับที่ต่ำอีกด้วย

ในกรณีศึกษาของ Cingolani วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมนี้ในยุคดิจิทัลนี้ โดยเพิ่มบทบาทของเครื่องมือดิจิทัลในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าวในช่วง COVID-19 ผู้เขียนศึกษาความสามารถของรัฐในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานในยุคดิจิทัลเพื่อติดตามประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน COVID-19 ใน 150 ประเทศ ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างพื้นฐานทางอำนาจของรัฐเป็นตัวอย่างของรากฐานการปกครองที่หยั่งรากลึกซึ่งจะกำหนดการตอบสนองต่อทางเลือก และการจัดการในวิกฤตต่าง ๆ ในประเทศ ประสิทธิภาพของอำนาจโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลถูกวัดได้จากระดับของความไว้วางใจในรัฐบาลซึ่งมีความสำคัญยิ่ง งานวิจัยยังพบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจของรัฐบาลกับระดับของประชาธิปไตย

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการของรัฐผ่านแอปพลิเคชันติดตาม COVID-19 อาจเป็นตัวชี้วัดที่ดีว่า รัฐกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมอย่างไรให้มีประสิทธิภาพเท่าเทียมกัน และหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจดิจิทัลนี้ในรูปแบบการเฝ้าระวัง และปราบปรามผู้คนในประเทศ (Cingolani, 2022)

จากผลการศึกษาก่อนหน้านี้ได้วิเคราะห์นิยามความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมของเมียนมาเป็นไปในรูปแบบดั้งเดิมที่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากระดับบนลงสู่ระดับล่าง โดยมีรัฐเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในการจัดการ หรือมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทั้งในแง่ลบ หรือแง่บวก และอำนาจถูกเบ้ไปทางฝั่งรัฐซึ่งสะท้อนอำนาจที่ไม่สมดุลระหว่างรัฐและสังคม ดังนั้น รัฐควรจัดการ และตรวจสอบอย่างไรต่อความไม่สมดุลของอำนาจในความสัมพันธ์ดังกล่าว นอกจากนี้ในยุคดิจิทัลปัจจุบันนั้นมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนเมียนมามากกว่าในอดีต มีความเป็นไปได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมอาจจะเปลี่ยนแปลงไปผ่านการเชื่อมโยงในแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เนื่องจากรัฐบาลทหารเมียนมาปัจจุบันอยากที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ทว่า เสรีภาพของประชาชนนั้นอยู่คู่กับระบอบประชาธิปไตย ในขณะที่ปัจจุบัน ประชาชนเมียนมายังคงเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของตนในหลากหลายรูปแบบภายใต้ระบอบการปกครองแบบเผด็จการ ประเด็นคำถามคือ รัฐจะจัดการอย่างไร ที่จะสร้างสมดุลทางอำนาจระหว่างประชาชน และทำให้เกิดความชอบธรรมในการปกครอง เนื่องจากการที่รัฐจะเข้มแข็งได้จำเป็นต้องเกิดความร่วมมือ และสร้างความไว้วางใจทางสังคม ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยชิ้นนี้มีจุดประสงค์แรกเพื่อต้องการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์ the 1988 Uprising จนถึงเหตุการณ์ประท้วงเงียบ (Civil Disobedience Movement: CDM) โดยเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองภายหลังจากเหตุการณ์ประท้วง the 1988 uprising จนถึงการประท้วงเงียบ (Civil Disobedience Movement: CDM) ตั้งแต่ปี 2021 ถึงปัจจุบันโดยเน้นที่การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในปี 2021 ของประเทศเมียนมาต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมือง

2.1 สมมติฐาน และกรอบแนวคิดของการวิจัย

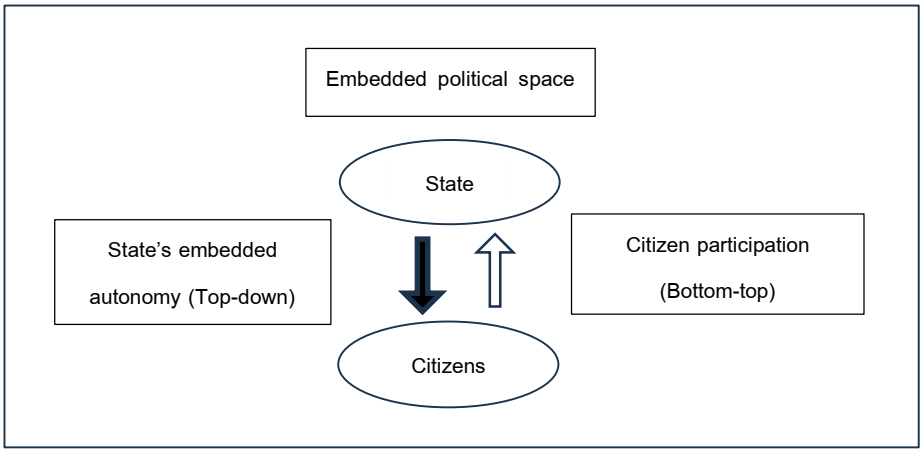
งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระหว่างบุคคลในฐานะพลเมืองและรัฐ วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่มีพลวัตซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมุมมองของผู้คน แรงบันดาลใจ และความเชื่อของพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศนั้นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการเมือง (Almond & Verba, 1963) ในวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ประชาชนได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมืองด้วยการกระทำ และการปฏิบัติของตน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อกำหนดทางสังคมที่ส่งเสริมพื้นที่สำหรับการแสดงออกของพลเมืองให้มีนัยสำคัญมากขึ้น โดยข้อกำหนดทางสังคมเหล่านี้กำหนดผ่านคำจำกัดความของนโยบาย แนวปฏิบัติ และการตัดสินใจในเรื่องที่

ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ หากมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมสามารถเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของพลเมือง (ล่างขึ้นบน) โดยมีคุณภาพของประชาธิปไตยเป็นตัวกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม ความพยายามในการมีส่วนร่วมของพลเมืองนั้นถูกเชื่อมโยงกับการค้นหาความชอบธรรมในพื้นที่ทางการเมือง อันจะนำไปสู่การมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนโยบายเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ และสิ่งเหล่านี้จะลดทอนขนาดของรัฐ จนทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารของรัฐ เกิดความชอบธรรม และสามารถลดความขัดแย้งทางการเมือง และอื่น ๆ (Josefinal et al., 2021, pp. 141-143).

ในทางกลับกัน หากมองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมจากระดับบนลงล่าง รัฐสามารถเลือกใช้นโยบายเพื่อช่วยในการพัฒนาประเทศ รัฐมีระดับของอำนาจที่ฝังอยู่ในระบบการเมือง และรัฐใช้อำนาจเหล่านั้นในการออกแบบ และสร้างนโยบายที่ดีที่สุดสำหรับการเติบโตของประเทศ รวมถึงการกระจายความมั่งคั่งและอำนาจของพลเรือนที่เท่าเทียมกัน และรัฐต้องมีอิสรภาพที่เพียงพอเพื่อดำเนินการใด ๆ เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประเทศ (Evans, 1979, p. 127) อย่างไรก็ตาม บางครั้งผู้นำของรัฐต้องการเพิ่มอำนาจทางการเมือง และหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง ดังนั้น กรอบงานวิจัยนี้จึงดัดแปลงจากผลงานของ Almond and Verba (1963), Josefinal et al. (2021) และ Evans (1979) เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของรัฐกับพลเมืองในเมียนมายุคใหม่ ซึ่งการสร้างสมดุลของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมเมียนมามีความซับซ้อนด้วยปัจจัยใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายมากกว่าในอดีต และให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดสำหรับทุกฝ่ายในสังคมนี้

แผนภาพที่ 1

กรอบแนวคิดงานวิจัย

หมายเหตุ. ที่มา: ผู้วิจัยดัดแปลงจาก Almond and Verba (1963), Josefinal et al. (2021), Evans (1979), และ Welch (2013, p. 141).

3. ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้เข้าใจผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการเมืองในปี 2021 ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศเมียนมาที่เปลี่ยนไปจากอดีต กระบวนการวิจัย การวัดผลของการวิจัย มีการใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยการจดบันทึกจากวารสารวิชาการ หนังสือ ข่าว บทความ และรายงานทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องจนตกผลึกได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาวิจัย พร้อมทั้งจัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยที่กำหนดไว้ การวิเคราะห์ผลการวิจัย มีการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ และคำถามการวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้น ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยแยกแยะแจกแจงเนื้อหาหรือแนวคิดที่ปรากฏในตำรา หนังสือ เอกสาร ข่าวสาร สื่อสิ่งพิมพ์ หรือรูปภาพ เพื่อให้ทราบโครงสร้างของเนื้อหา รวมถึงขอบเขตของเนื้อหาอย่างละเอียดมาวิเคราะห์ผลตามประเด็นการศึกษาวิจัย จากนั้น ผู้วิจัยสร้างบทสรุปและพิสูจน์สมมติฐานเชื่อมโยงข้อมูลที่เชื่อถือได้จากการวิจัย และนำเสนอเป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป รวมถึงมีการเผยแพร่งานวิจัยในรูปแบบที่กำหนดไว้

4. ผลการศึกษา

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเมียนมาที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในเมียนมา ภายหลังจากเหตุการณ์ประท้วง the 1988 uprising จนถึงการประท้วงเงียบ (Civil Disobedience Movement: CDM) ตั้งแต่ปี 2021 ถึงปัจจุบัน โดยเน้นที่การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองในยุคหลังรัฐประหารปี 2021 โดยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมตามช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงการปกครองของเมียนมาที่สำคัญ ซึ่งแบ่งได้ออกเป็น 4 ช่วง คือ 1) การปกครองแบบเสนาธิปไตย (ปี 1988-2011) 2) การปกครองแบบประชาธิปไตยไม่เนื้อแท้ หรือจอมปลอม (ปี 2012-2014) 3) การปกครองแบบประชาธิปไตย (ปี 2015-2020) และ 4) การปกครองแบบเสนาธิปไตย (ปี 2021-ปัจจุบัน) ดังตารางที่ 1 คุณลักษณะของรัฐเมียนมาตั้งแต่ปี 1988 ถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 1

คุณลักษณะของรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมของเมียนมาตั้งแต่ปี 1988 ถึงปัจจุบัน[4]
(ข้อมูล ณ 31 พ.ค. 2568)

	การปกครองแบบเสนาธิปไตย (1988-2011)[1]	การปกครองแบบประชาธิปไตยไม่เนื้อแท้หรือจอมปลอม (2012-2014)	การปกครองแบบประชาธิปไตย (2015-2020)	การปกครองแบบเสนาธิปไตย (2021-ปัจจุบัน)
รูปแบบการจัดการองค์กรทางการเมือง	ระบอบอำนาจนิยม : การปกครองโดยทหาร	รัฐบาลกึ่งมาจากการเลือกตั้ง[3]	รัฐบาลพลเรือนที่นำโดยพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย	ระบอบอำนาจนิยม : การปกครองโดยทหาร
แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหรือออกแบบนโยบาย	แนวทางจากบนลงล่าง	แนวทางจากบนลงล่าง	แนวทางจากบนลงล่าง	แนวทางจากบนลงล่าง
ความชอบธรรมของรัฐ	ไม่มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคม	ความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนและขัดแย้งในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษ	ความสัมพันธ์แบบพหุนิยมในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษ	พหุนิยม	ความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนและขัดแย้งในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษ
การเปลี่ยนผ่านทางการเมือง[2]	แนวทางจากบนลงล่าง	แนวทางจากบนลงล่าง	แนวทางการผสมผสานแบบไฮบริด : จากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน	แนวทางจากล่างขึ้นบนร่วมกับภาคประชาสังคมและกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์[1]

หมายเหตุ.
(1) From “Muddling through” past legacies: Myanmar civil bureaucracy and the need for reform, by M. A. Mutebi, 2005, In K. Y. Hlaing, R. H. Taylor, & T. M. Maung Than (Eds.), *Myanmar beyond politics to societal imperatives* (p. 143). ISEAS Publications. (https://doi.org/10.1355/9789812306319-011)
(2) From “Tracking Democratization: Insights for Planner,” by S. J. Wiechnik, 2017, *Parameters*, 47(1), 1-57.
(3) From *Myanmar: Anatomy of Political Transition* (p. 2), by P. Clapp, 2015, Special Report 369, United States Institute of Peace.
(4) โดย ผู้วิจัย

[1] ไม่รวมกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ 8 กลุ่มหลักที่สนับสนุนกองทัพเมียนมา ได้แก่ 1. The United Wa State Army (UWSA) 2. The Shan State Progress Party (SSPP) 3. The National Democratic Alliance Army (NDAA) 4. The Democratic Karen Benevolent Army (DKBA) 5. The New Mon State Party (NMSP) 6. The Lahu Democratic Union (LDU) 7. The Arakan Liberation Party/Army (ALP/ALA) 8. The Karen National Union/Karen National Liberation Army (Peace Council): KNU/KNLA Peace Council (KPC) บางส่วนที่สนับสนุนกองทัพเมียนมา (ที่มา: The Global News Light of Myanmar (2025). และ Voice of Myanmar (2025).)

4.1 การปกครองแบบเสนาธิปไตย (ปี 1988-2011)

รูปแบบการจัดการองค์กรทางการเมือง ระบอบอำนาจนิยม เมียนมาอยู่ภายใต้การปกครองโดยทหารตั้งแต่ปี 1988-2011 โดยพลเอกอาวุโส ซอมอง เป็นประธานาธิบดีเมียนมาตั้งแต่วันที่ 18 กันยายน ค.ศ. 1988 ถึงวันที่ 23 เมษายน ค.ศ. 1992 หลังจากนั้น พลเอกอาวุโส ต้านชเว ทำการรัฐประหารยึดอำนาจต่อจากพลเอกอาวุโส ซอมอง และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน ค.ศ. 1998 ถึงวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 2011 รวมเป็นระยะเวลาที่ครองอำนาจถึง 18 ปี 341 วัน จุดมุ่งหมายของการปกครองแบบเสนาธิปไตยของกองทัพทหารในเมียนมา คือ การรักษาความมั่นคงทางกองทัพทหาร หรือตัดมาดอว์ (Tatmadaw) ให้มีอำนาจสูงสุดในรัฐ โดยการควบรวมอำนาจของรัฐและกองทัพฯ รวมเป็นหนึ่งเดียว ทำให้ทหารมีอำนาจอย่างเต็มที่ในโครงสร้างของรัฐ เป็นการรวมศูนย์กลางอำนาจที่ตัดมาดอว์อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ในปี 1993 ตัดมาดอว์ได้มีการประชุมเพื่อร่างรัฐธรรมนูญโดยมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด มีเป้าหมายเพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (นับเป็นครั้งที่ 3 หลังจากได้รับเอกราช) เพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของกองทัพทหาร ซึ่งในรัฐธรรมนูญมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า ตัดมาดอว์มีบทบาททางการเมืองในการรักษาผลประโยชน์แห่งตัดมาดอว์ รวมถึงให้มีอำนาจยับยั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยมีการวางโครงสร้างของรัฐสภาให้ทหารประจำการมีที่นั่งในสภาถึงร้อยละ 25 เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการโหวตเห็นด้วยในมติต่าง ๆ ต้องผ่านความเห็นชอบจากตัดมาดอว์ และยังกำหนดให้ต้องมีรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีในกระทรวงที่สำคัญอย่างน้อย 1 คน ต้องมาจากกองทัพทหาร เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงที่ดูแลเรื่องกิจการการค้าชายแดน อีกทั้งรัฐธรรมนูญนี้ยังห้ามมิให้ผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวต่างประเทศดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี หรือรองประธานาธิบดีของประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นางออง ซาน ซูจี ไม่สามารถดำรงค์ตำแหน่งนี้ได้ (Steinberg, 2012)

นอกจากนี้ ในปี 2008 กองทัพเมียนมามีการจัดประชามติรับรองรัฐธรรมนูญอย่างเร่งรีบ โดยให้ตัดมาดอว์มีอำนาจสูงสุดในระบอบการเมืองการปกครองของประเทศตามมาตรา 6(f) และมาตรา 20 กำหนดให้ตัดมาดอว์เป็นกองกำลังหลักในการปกป้องรัฐธรรมนูญ (McLeod, 2014) สะท้อนให้เห็นแนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหรือออกแบบนโยบายแบบแนวทางจากบนลงล่าง โดยกฎหมายและนโยบายของประเทศถูกออกแบบ แก้ไข และควบคุมโดยตัดมาดอว์ผ่านการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ทหารมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของตัดมาดอว์ในการสร้างกลไกการป้องกันอำนาจรัฐจากการถูกท้าทายโดยสังคมสะท้อนความหวาดกลัวของรัฐที่เกรงว่าอำนาจสังคมจะสามารถช่วงชิงการควบคุมรัฐกลับคืนมาได้ ตัวอย่างเช่น ความกังวลของกองทัพทหารเมียนมาต่อผลของการประท้วงของพระสงฆ์ในปี 2007 ที่ต่อต้านอำนาจทหาร (saffron revolution) ที่ปกครองประเทศโดยตรงนั้น

ไม่เป็นที่นิยม ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ปี 2010 มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ แต่เป็นการเลือกตั้งที่ถูกควบคุมโดยกองทัพเมียนมา ซึ่งพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (the National League for Democracy: the NLD) ตัดสินใจคว่ำบาตรการเลือกตั้งครั้งนี้ ผลการเลือกตั้งจึงนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลของพลเอก เต็ง เส่ง ในปี 2011 โดยอยู่ภายใต้พรรค USDP ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่แยกตัวออกมาจากพรรคที่ควบคุมโดยทหาร พรรคดังกล่าวเคยมีจำนวนสมาชิกประมาณร้อยละ 38 ของประชากรทั้งประเทศในปี 1993 หัวหน้าพรรคส่วนใหญ่มาจากพลเรือนที่เคยเป็นทหารที่เกษียณอายุราชการ มีชื่อเสียง และมีการศึกษาระดับสูงเมื่อเทียบกับประชากรในบางพื้นที่ (Steinberg, 2021) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมของรัฐนั้นไม่มี

หากมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมจะเป็นความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนและขัดแย้งในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษ แม้ว่าเมียนมาจะยังคงปกครองภายใต้ระบอบเสนาธิปไตยซึ่งกองทัพมีบทบาทอย่างมากในการควบคุมอำนาจของรัฐ แต่โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกตลาด การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นเนื่องจากเมียนมาต้องเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจอันรุนแรง ทั้งในด้านการขาดสภาพคล่อง ภาวะเศรษฐกิจถดถอย และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงภายในประเทศหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ และการคว่ำบาตรจากนานาชาติ ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว ตัดมาดอว์จึงเริ่มดำเนินการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับกลไกตลาด แต่ยังมีการควบคุมธุรกิจที่สำคัญ เช่น ธุรกิจก๊าซธรรมชาติ ป่าไม้ แร่ธาตุ และอัญมณี เป็นต้น โดยการจัดตั้งกระทรวง และรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจดังกล่าว และมีการแต่งตั้งข้าราชการหรือทหารที่เกษียณอายุ หรือบุคคลใกล้ชิดกับตัดมาดอว์ที่มีความจงรักภักดีเข้ามาเพื่อรับผิดชอบในการดูแลธุรกิจดังกล่าว นอกจากนี้ ข้าราชการเมียนมาได้รับค่าจ้างที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับค่าแรงขั้นต่ำในหลายประเทศในอาเซียน ทำให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลประโยชน์ให้ได้มากที่สุดเมื่ออยู่ในตำแหน่งที่มีโอกาส เนื่องจากระบบเศรษฐกิจเมียนมามีการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกตลาดมากขึ้น (Mutebi, 2005, pp. 151-152)

นอกจากนี้ ในปี 1991 ตัดมาดอว์ได้ออกคำสั่งห้ามไม่ให้ข้าราชการและครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ขณะเดียวกัน the State Peace and Development Council (SPDC) ได้จัดตั้ง the Civil Service Selection and Training Board (CSSTB) ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการสรรหา และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่รัฐที่มีวุฒิการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย รวมถึงการตรวจสอบข้อเสนอใด ๆ ของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในระบบราชการ (Mutebi, 2005, p. 153) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของตัดมาดอว์ในการขยายอำนาจผ่านระบบราชการพลเรือนและกลไกของรัฐ การดำเนินการดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในลักษณะจากบนลงล่าง

ที่ยิ่งทำให้โครงสร้างการบริหารพลเรือนที่ไร้ประสิทธิภาพอยู่แล้วนั้นยิ่งด้อยประสิทธิภาพลงไปอีก โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคที่ผู้นำท้องถิ่นส่วนใหญ่มักถูกแต่งตั้งจากส่วนกลาง หรืออยู่ในระบบอุปถัมภ์ของตัดมาดอว์ซึ่งสามารถควบคุมได้โดยตรงจากรัฐบาลกลางจึงมั่นใจได้ว่าผู้นำท้องถิ่นจะให้ความร่วมมือ และรักษาความมั่นคงภายในประเทศตามแนวทางของตัดมาดอว์ อย่างไรก็ดี โครงสร้างดังกล่าวเปิดช่องให้ผู้นำท้องถิ่นใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน นำไปสู่ปัญหาคอร์รัปชันที่แพร่กระจายตั้งแต่ระดับรากหญ้าจนถึงระดับบนของระบบราชการ สาเหตุหลักมาจากการขาดความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และวัฒนธรรมในการปฏิรูปและพัฒนา นอกจากนี้ การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางเป็นอุปสรรคต่อการปรับปรุงโครงสร้างการปกครองให้มีธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพ (Pedersen, 2005, pp. 168-169)

4.2 การปกครองแบบประชาธิปไตยไม่เนื้อแท้ หรือจอมปลอม (ปี2012 – 2014)

รูปแบบการจัดการองค์กรทางการเมือง รัฐบาลกึ่งมาจากการเลือกตั้ง ภายหลังจากที่เมียนมาอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพมาเป็นระยะเวลากว่า 50 ปี กองทัพได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในปี 2010 อย่างไรก็ดี การเลือกตั้งดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างอำนาจของรัฐธรรมนูญปี 2008 ซึ่งบัญญัติให้กองทัพมีบทบาทสำคัญในการเมืองผ่านการจัดสรรที่นั่งในรัฐสภาจำนวนร้อยละ 25 ให้แก่ทหารประจำการหรือทหารที่เกษียณอายุราชการโดยไม่ต้องผ่านการเลือกตั้ง ส่งผลให้กองทัพสามารถใช้อำนาจยับยั้งต่อการตัดสินใจทางนโยบายที่อาจขัดแย้งกับผลประโยชน์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าการเลือกตั้งครั้งดังกล่าวจะนำไปสู่การแต่งตั้งประธานาธิบดีเต็ง เส็ง ซึ่งเป็นอดีตนายพลกองทัพ ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำรัฐบาลพลเรือนคนแรกในรอบหลายทศวรรษ แต่ลักษณะของระบอบการปกครองในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่สามารถถือได้ว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง หากแต่เป็น “ประชาธิปไม่เนื้อแท้” หรือ “ประชาธิปไตยจอมปลอม” (pseudo-democracy) ซึ่งกองทัพยังคงควบคุมโครงสร้างอำนาจที่สำคัญของรัฐไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการกำหนดหรือออกแบบนโยบายของเมียนมายังคงสะท้อนลักษณะของระบบการบริหารแบบบนลงล่าง อย่างไรก็ตาม ท่าทีของตัดมาดอว์ที่ยอมรับการปฏิรูปการเมือง การบริหาร และเศรษฐกิจโดยเฉพาะในช่วงปี 2012-2014 ได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านไปสู่การปฏิรูปที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกการตลาดมากขึ้น การปฏิรูปที่เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตั้งแต่ประธานาธิบดีเต็ง เส็ง ขึ้นมาบริหารประเทศตั้งแต่ปี 2011 เนื่องจากมีปัจจัยสำคัญอยู่สองประการ คือ ประการแรก การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี 2008 ได้สร้างความมั่นใจให้แก่ตัดมาดอว์ว่า การเปิดประเทศ และปฏิรูปการปกครองให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จะไม่ส่งผลกระทบต่อความเสถียรภาพ และความมั่นคงภายในของรัฐ อีกทั้งยังเปิดทางให้ทหารระดับสูงที่เกษียณอายุราชการจำนวน 3 นาย ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงในรัฐบาลของประธานาธิบดีเต็ง เส็ง ปัจจัยที่สอง คือ

ความพยายามของตัดมาดอว์ในการขับเคลื่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการลดแรงกดดันจากมาตรการคว่ำบาตรของประเทศตะวันตก มีการปล่อยตัวนักโทษทางการเมืองอย่างเช่น นางออง ซาน ซูจี และมีการหารือร่วมกันกับพรรค NLD โดยมีนางออง ซาน ซูจี เป็นผู้นำพรรค ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจในระดับมหภาคจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นและเร่งด่วนสำหรับเมียนมา เพื่อการพัฒนาประเทศในระยะยาว อย่างน้อยภายในระยะเวลา 5 ปี ที่กองทัพสามารถมีอำนาจควบคุมได้ (Clapp, 2015, p. 2) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความชอบธรรมของรัฐนั้นไม่มี เนื่องจากเป็นรัฐบาลที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนที่แท้จริง และมีการแทรกแซงโดยตรงจากกองทัพในรัฐบาลโดยการธำรงรัฐธรรมนูญปี 2008 ซึ่งเป็นกลไกการป้องกันอำนาจรัฐจากการถูกท้าทายจากสังคมและความหวาดกลัวที่จะสูญเสียอำนาจในการปกครองให้กับสังคม

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในเมียนมาในช่วงปี 2012-2014 เป็นความสัมพันธ์มีลักษณะของพหุนิยม ซึ่งปรากฏผ่านแรงจูงใจและกลไกการลงโทษต่าง ๆ โดยภายใต้การนำของประธานาธิบดีเต็ง เส็ง รัฐบาลเมียนมาได้ดำเนินการปฏิรูปทางการเมือง โดยการปล่อยตัวนักโทษการเมือง ยุติมาตรการควบคุมสื่อ และออกกฎหมายใหม่ที่มุ่งขยายสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านพลเรือนและการเมือง การดำเนินการดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อการขยายพื้นที่ทางการเมืองให้แก่กลุ่มฝ่ายค้านและภาคประชาสังคมอย่างมีนัยสำคัญ (Bunte, 2016, p. 369) แต่ทว่า ภายใต้ความพยายามของรัฐบาลเมียนมาในการปฏิรูปการเมืองการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้น ถึงแม้จะยังคงมีลักษณะของประชาธิปไตยจอมปลอมก็ตาม แต่ก็ได้เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคม (civil society) มีบทบาทมากขึ้นในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับสังคม โดยมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในมิติต่าง ๆ ทั้งจากภายในประเทศเองและจากความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศในภูมิภาคตะวันตก อย่างไรก็ดี การที่เมียนมายังคงยึดถือแนวทางการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจากบนลงล่างที่มีกองทัพเป็นศูนย์กลางนั้นส่งผลต่อความท้าทายของภาคประชาสังคม เช่น การปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดสรรงบประมาณจากองค์กรภาคประชาสังคมที่ปฏิบัติงานตามแนวชายแดน ไปสู่โครงการที่มีรัฐเป็นผู้กำกับดูแลหลัก มิได้ส่งผลเพียงแค่ทำให้เครือข่ายภาคประชาสังคมที่ดำรงอยู่เดิมต้องประสบภาวะวิกฤตในการดำเนินงานและความอยู่รอดเท่านั้น หากยังเป็นปัจจัยที่เอื้อให้กลไกรัฐที่มีลักษณะกองทัพเป็นศูนย์กลางสามารถแทรกซึมและควบคุมกระบวนการพัฒนาและการสร้างสันติภาพ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการปราบปรามการต่อต้าน (counterinsurgency) และส่งเสริมการสร้างรัฐที่เน้นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง (ethnocratic state-building) (Brenner & Schulman, 2019)

4.3 การปกครองแบบประชาธิปไตย (ปี2015-2020)

ภูมิทัศน์การเมืองของเมียนมาเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัดเจนหลังจากที่มีการปฏิรูปการเมืองการปกครองในปี 2011 จากนั้น ในปี 2015 เมียนมามีการจัดการเลือกตั้งครั้งแรกในรอบห้าทศวรรษในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2015 ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2008 โดยพรรค NLD (National League for Democracy) หรือพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตยชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น และได้จัดตั้งรัฐบาลในเดือนเมษายน ปี 2016 โดยมีนายถิ่น จอว์ เป็นประธานาธิบดีคนใหม่ ทำให้รูปแบบการจัดการองค์กรทางการเมืองในระหว่างปี 2015-2020 เป็นรัฐบาลพลเรือนที่นำโดยพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (Fisher, 2015) ซึ่งทำให้เกิดความชอบธรรมของรัฐ อย่างไรก็ตาม กระบวนการเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นไม่ควรถูกเข้าใจว่าเกิดขึ้นจากกลุ่มพลังประชาธิปไตยและจะนำไปสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมในท้ายที่สุด ซึ่งอันที่จริงนั้นเกิดจากการวางแผนและทำให้เกิดรัฐบาลผสมระหว่างพลเรือนและทหาร ทำให้ตัดมาดอว์ยังมีอิทธิพลต่อภูมิทัศน์ทางการเมืองของเมียนมา (Brenner & Schulman, 2019, p. 18) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหรือออกแบบนโยบายจากบนลงล่างนั้นเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายของพรรค NLD และจำกัดอำนาจของพลเรือน เช่นในกรณีของพรรคฯ ในการสร้างสมดุลระหว่างการปฏิรูปเศรษฐกิจให้เป็นการตลาดแบบเสรี ผลประโยชน์ของเครือข่ายกลุ่มอุตสาหกรรมอันซับซ้อนของตัดมาดอว์ และความชอบธรรมต่อการดำเนินงานทางสังคมและการเมืองที่เห็นได้ชัดในความขัดแย้งของธุรกิจเหมืองแร่ทองแดง Letpadung เป็นธุรกิจร่วมค้าระหว่างธุรกิจของกองทัพทหาร Union of Myanmar Economic Holding Limited (UMEHL) และบริษัทสัญชาติจีน Wanbao Mining ซึ่งมีปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน การละเมิดที่ดิน การรื้อถอนที่อยู่อาศัยโดยการบังคับ และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยนางออง ซาน ซูจี ได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่อการไม่ต่อต้านสิ่งเหล่านี้อย่างจริงจัง แต่อีกด้านหนึ่งวิเคราะห์ว่าเป็นเพราะมืออีกข้างหนึ่งของเธอถูกพันธนาการไว้โดยผลประโยชน์ของตัดมาดอว์จึงทำให้ไม่สามารถทำได้มากไปกว่าการอนุญาตให้ทำธุรกิจเหมืองแร่ทองแดงนี้ต่อไป (Brenner & Schulman, 2019, p. 23)

เมื่อมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมในช่วงที่พรรค NLD เป็นรัฐบาลนั้นเป็นแบบพหุนิยมซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่า รัฐบาลมีความพยายามที่จะเสริมสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในประเทศ รวมถึงการวางแผนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้า และการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ติดอาวุธต่าง ๆ ทำให้ภาคธุรกิจภาครัฐหน่วยงานช่วยเหลือระหว่างประเทศ องค์กรทวิภาคี และพหุพาคีต่างจัดตั้งสำนักงานในเมียนมามากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติ มีการปฏิรูปกฎหมายการลงทุนของประเทศ เน้นเปิดรับโครงการที่มีความร่วมมือที่ดี ก้าวหน้า และให้ความช่วยเหลือประเทศ (Bächtold, 2015, pp. 168-169) โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือ และ

สนับสนุน และกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณชายแดนของประเทศไทยและเมียนมามีบทบาทสำคัญในการกำหนดการดำเนินงานทางการเมืองและสังคมบริเวณพื้นที่ชายแดนที่เกิดความขัดแย้ง องค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้ เช่น the Karen Environmental and Social Action Network (KESAN) ทำหน้าที่ปกป้องวิถีชีวิตธรรมชาติของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง และ the Karen Human Rights Group (KHRG) ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาคตะวันออกของประเทศ ซึ่งทั้งสององค์กรนั้นได้รับความช่วยเหลือ และการฝึกอบรมจากองค์กรต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า การให้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ และการมีพลวัตทางการเมืองที่ค่อนข้างเสรีนิยมทำให้เกิดองค์กรอย่างเช่น the Kachin Women's Association of Thailand (KWAT) ที่สนับสนุนสิทธิของชนกลุ่มน้อยในภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง (Brenner & Schulman, 2019, p. 30)

นอกจากนี้ รัฐบาลของนางออง ซาน ซูจี ยังแสดงออกในบริบทของการต่อต้านรัฐธรรมนูญปี 2008 เพื่อลดทอดอำนาจรัฐของตัดมาดอว์ลง โดยในปี 2019 พรรค NLD ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้รัฐสภาจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นความท้าทายโดยตรงที่สุดต่ออำนาจที่ฝังรากลึกของตัดมาดอว์ภายใต้รัฐธรรมนูญปี 2008 แม้ว่าอำนาจยับยั้งของโครงสร้างสถาบันจะทำให้การปฏิรูปยังคงมีโอกาสเกิดขึ้นได้น้อยมากก็ตาม (S. Naing, 2019) และในปี 2020 พรรค NLD มีความพยายามอีกครั้งที่จะลดบทบาทของตัดมาดอว์ในการแก้ไขรัฐธรรมนูญปี 2008 แต่ล้มเหลวเนื่องจากข้อกำหนดที่ว่าการแก้ไขรัฐธรรมนูญต้องอาศัยการลงประชามติ และการลงคะแนนเสียงในรัฐสภามากกว่าร้อยละ 75 ซึ่งกองทัพมีที่นั่งในรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญปี 2008 ถึงร้อยละ 25 ซึ่งเป็นกลไกป้องกันอำนาจรัฐที่สำคัญของตัดมาดอว์ ที่จะทำให้ช่วงชิงการควบคุมรัฐกลับคืนมาได้ (Aung, 2020)

ความท้าทายของการพัฒนาเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตยจำเป็นต้องอาศัยการสร้างสมดุลระหว่างความเชี่ยวชาญจากภายนอก การมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และความรู้เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน และเกิดการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ (Bjarnegård, 2020, p. 256) นอกจากนี้ Min Ko Naing ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยในประเทศเมียนมาคนหนึ่ง รองจากนางออง ซาน ซูจี และยังเคยดำรงตำแหน่งประธานของ the All Burma Federation of Students Union (ABFSU) และเป็นหัวหน้าของกลุ่ม the prodemocracy protests in 1988 (the Four Eights Uprising) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของเมียนมาเพื่อให้เป็นประชาธิปไตยนั้นว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังคงไม่เพียงพอที่จะให้เกิดประชาธิปไตย แต่แท้จริงแล้วเมียนมาต้องมีภาคสังคมที่แข็งแกร่ง โดยเริ่มจากให้ความรู้ การศึกษาว่าประชาธิปไตยคืออะไร เพราะเมียนมาอยู่ภายใต้การปกครองของกองทัพมาอย่างยาวนาน ประชาชนไม่มีสิทธิเรียกร้อง หรือเคยตั้งคำถามใด ๆ ถึงรัฐ ไม่มีโอกาสที่จะทราบสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในประเทศ เขาได้เพียงแต่ทำตามคำสั่งจากรัฐเท่านั้นเพื่อไม่ให้ถูกลงโทษ ดังนั้นหากต้องการให้ประเทศพัฒนา เราไม่สามารถที่จะอาศัยเพียงแค่ความร่วมมือจากประชาชน

เท่านั้น แต่เรายังต้องการภาคประชาสังคมที่สนับสนุนสิ่งพื้นฐานที่จำเป็นต้องมีในการที่จะสร้างรัฐขึ้นมา เช่น การศึกษาของพลเมืองซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตย การปฏิรูปทางการเมืองการปกครองของเมียนมาที่ผ่านมาไม่ได้เกิดขึ้นจากตัดมาดอว์คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน แต่เป็นเพียงแค่เกมการเมืองของกองทัพที่พยายามมีอิทธิพลในโครงสร้างการปกครองของประเทศ และรักษาผลประโยชน์ของตนและพวกพ้องไว้เท่านั้น ดังนั้น หากการเปลี่ยนแปลงเกิดจากการเรียกร้องจากความต้องการของประชาชน หนึ่งเสียงเรียกร้องอาจจะไม่มีโอกาสมากนักต่อการเปลี่ยนแปลง แต่หากประชาชนร่วมมือกันเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทุกสิ่งล้วนมีความเป็นไปได้ ทุกคนต้องมีส่วนสนับสนุนทุกอย่างที่ทำได้ แบ่งปันทักษะ ความรู้ สิ่งจำเป็นพื้นฐาน หรือแม้แต่การบริจาคเลือดให้กับผู้ป่วย ถึงเวลาที่เมียนมาจะสร้างสังคมที่เปิดกว้าง (M. K. Naing, 2012, pp. 136-137)

จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในขณะที่มีพรรค NLD เป็นรัฐบาลนั้นเป็นจุดพลิกผันของพลวัตอำนาจที่มีแนวทางการผสมผสานแบบไฮบริดจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน เป็นช่วงที่สังคมเริ่มมีศักยภาพต่อรองกับรัฐ มีการส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้น (Bjarnegård, 2020, p. 257) กล่าวคือ การเปลี่ยนผ่านจากบนลงล่างเกิดจากการที่เมียนมามีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2020 เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผลการเลือกตั้งที่ประกาศโดย Myanmar's Union Election Commission (UEC) ในวันที่ 15 พฤศจิกายน 2020 แสดงให้เห็นว่าพรรค NLD ซึ่งมีนางออง ซาน ซูจี เป็นผู้นำพรรคชนะการเลือกตั้งอย่างขาดลอย สามารถครองตำแหน่งสมาชิกในสภาแห่งชาติเมียนมา (Assembly of the Union) หรือ ปีดองซูลุตดอ (the Pyidaungsu Hluttaw) ทั้งในสภาผู้แทนราษฎร หรือ Pyithu Hluttaw (House of Nationalities) จำนวน 258 ที่นั้ง และ สภาชาติพันธุ์ หรือ Amyotha Hluttaw (House of Nationalities) จำนวน 138 ที่นั่ง รวมทั้งหมดจำนวน 396 ที่นั่ง (N. Walker, 2021, pp. 3, 12) ซึ่งในวันเลือกตั้งประชาชนเมียนมาต่างมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งถึงร้อยละ 70 ของจำนวนประชากรที่มีสิทธิในการเลือกตั้งทั้งหมด 37 ล้านคน ถึงแม้ในขณะนั้นมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างรุนแรงก็ตาม (The Irrawaddy, 2020) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองจากล่างขึ้นบนที่ประชาชนแสดงออกอย่างเสรีเพื่อมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในประเทศ

อย่างไรก็ดี รัฐสภาชุดใหม่มีกำหนดประชุมในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2021 เพื่อยืนยันการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ แต่ทว่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้เนื่องจากนายพลอาวุโส มิน อ่อง ลาย ผู้บัญชาการทหารสูงสุดของเมียนมาทำการรัฐประหารยึดอำนาจ โดยอ้างเหตุผลในเรื่องการทุจริตในการเลือกตั้งเป็นวงกว้างในหลายพื้นที่ และจำคุกนางออง ซาน ซูจี ประธานาธิบดี วิน เมี่ยน รวมถึงผู้นำการเมืองอาวุโสอีกหลายคน (“รัฐประหารเมียนมา: 12 ชาติรุมประณาม,” 2564)

จึงเป็นเหตุให้ประชาชนทั้งประเทศลุกฮือขึ้นประท้วงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์เมียนมาเพื่อทวงคืนประชาธิปไตย และความชอบธรรมให้แก่พรรคที่ชนะการเลือกตั้งครั้งนี้

4.4 การปกครองแบบเสนาธิปไตย (ปี 2021-ปัจจุบัน)

หลังจากที่นายพลอาวุโส มิน อ่อง ลาย ทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2021 ทำให้รูปแบบการจัดการองค์กรทางการเมืองกลับไปสู่ระบอบอำนาจนิยมเป็นการปกครองโดยทหารอีกครั้ง แนวคิดพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างหรือออกแบบนโยบายเป็นแนวทางจากบนลงล่าง ตัดมาดอว์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศแต่ไม่มีความชอบธรรมของรัฐแม้แต่น้อย จึงทำให้ประชาชนทั่วประเทศลงถนนเพื่อประท้วงการรัฐประหาร เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย และให้กองทัพปล่อยตัวนางออง ซาน ซูจี และผู้ที่ถูกควบคุมตัวซึ่งมีทั้งนักการเมือง รวมถึงพลเรือนผู้ต้องสงสัยที่เป็นผู้นำการประท้วงในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ กองทัพทหารปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐประหารโดยใช้ความรุนแรง และสังหารประชาชนผู้บริสุทธิ์จำนวนมาก ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมเป็นแบบความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนและขัดแย้งในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษในระบบอุปถัมภ์ (patron-client relationship) กล่าวคือ ระบบอุปถัมภ์ตั้งอยู่บนความไม่เสมอภาค ความไม่สมดุลของอำนาจ ผู้อุปถัมภ์มีอำนาจผูกขาดในสังคมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น การเข้าถึงปัจจัยหลักในการผลิต ตลาดหลัก หรือศูนย์กลางของสังคม ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่หลากหลายประเภททั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (การสนับสนุน ความจงรักภักดี การได้รับการเลือก หรือการได้รับการปกป้อง) รวมถึงการให้คำมั่นสัญญาในเชิงอุดมการณ์ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน และทำให้เกิดความจงรักภักดี ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้สร้างขึ้นจากตัวบุคคล หรือเครือข่ายตัวบุคคล แต่ทว่าค่อนข้างเปราะบาง (Eisenstadt & Roniger, 1980, pp. 49-50) ในบริบทของเมียนมา ไม่ใช่ทุกคน ทุกกลุ่มที่มีความภักดีต่อพรรค NLD หรือนางออง ซาน ซูจี แต่หากมีกลุ่มที่สนับสนุนตัดมาดอว์อยู่ในระบบอุปถัมภ์ เช่น เครือข่ายอุปถัมภ์ระหว่างตัดมาดอว์ the Border Guard Force ในรัฐกะเหรี่ยง พระสงฆ์กลุ่มชาตินิยม [Ma (ชาตินิยม) Ba Tha (ศาสนา) มาในคราบพลเรือน แต่ในความเป็นจริงแล้วทำงานรับใช้ตัดมาดอว์] ผู้ที่อยู่ในระบบอุปถัมภ์ และบริษัทต่างชาติ เช่น ในเดือนพฤศจิกายน 2020 พระสงฆ์วิ รา ธู (Wirathu) ได้กล่าวหานางออง ซาน ซูจีว่าเป็นผู้ทำให้ประเทศล่มสลายเพราะนางรู้จักเพียงแค่การแต่งหน้า แต่งตัวตามแฟชั่น และสวมรองเท้าส้นสูง ข้อความนี้สามารถอุปมาได้ว่าผู้พูดกำลังกล่าวหาผู้นำประเทศที่ไม่มีความสามารถในการปกครอง นอกเหนือจากการแต่งตัว หลังจากนั้น พระวิ รา ธู ได้หลบซ่อนตัวอยู่ที่บ้านของ the Border Guard Force ที่รัฐกะเหรี่ยง พระวิ รา ธู เป็นสมาชิกที่แสดงออกอย่างเปิดเผยมากที่สุดของพระสงฆ์กลุ่มชาตินิยม Association for the Protection of Race and Religion (Ma Ba Tha) เป็นสมาคมพระพุทธศาสนา และต่อต้านกลุ่มอิสลาม อีกทั้งเป็นสมาคมที่ได้รับการสนับสนุนจากตัดมาดอว์ ในระหว่างการออกหาเสียงเลือกตั้งในปี 2015 และปี 2020

Ma Ba Tha สนับสนุนให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกตัวแทนพรรคทหาร คือ พรรค USDP (Union Solidarity and Development Party) พร้อมทั้งกล่าวหาว่าการอพยพของชาวมุสลิมเข้ามาในเมียนมาอาจนำไปสู่การที่ชาวมุสลิมจะเข้ามามีอำนาจปกครองประเทศเมียนมาในศตวรรษนี้ ถือเป็นภัยคุกคามต่อชาติพันธุ์ ประเทศ และพระพุทธศาสนา ตัดมาดอว์ได้ขับไล่ และกระทำการทารุณอย่างโหดเหี้ยมต่อชาวโรฮิงญามุสลิมกว่าเจ็ดแสนคนในรัฐยะไข่ ศาลอาญาระหว่างประเทศ ณ กรุงเฮกได้ตั้งข้อกล่าวหาเมียนมาในคดีฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งนางออง ซาน ซูจี ปฏิเสธข้อกล่าวหาเนื่องจากเป็นเพื่อการปกป้องอธิปไตยของประเทศ แต่ไม่ได้ลบล้างความผิดของตัดมาดอว์อย่างสิ้นเชิงซึ่งทำให้พลเอกอาวุโส มิน อ่อง ลาย ไม่พอใจ และกลัวพรรค NLD จะควบคุมระบบยุติธรรม การจัดการกิจการค้าชายแดน เศรษฐกิจ กระบวนการนำไปสู่เสรีภาพ ซึ่งมีความท้าทายต่ออำนาจของตัดมาดอว์ในประเทศ จึงเป็นอีกเหตุผลที่พรรค NLD และนางออง ซาน ซูจี ไม่สามารถคานอำนาจกับตัดมาดอว์ไว้ได้และนำมาซึ่งการรัฐประหารในที่สุด จากระบบอุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในรัฐกะเหรี่ยงมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างตัดมาดอว์ BGF Ma Ba Tha คนที่อยู่ในระบบอุปถัมภ์ และบริษัทจีนในธุรกิจสีเทา เช่น คาสิโนในชเวโก๊กโก่ ในจังหวัดเมียวดี ติดกับชายแดนไทยใน อ.แม่สอด จ.ตาก กลุ่มเครือข่ายนี้ยึดตึกของวัดที่ดินทำกิน จัดตั้งคาสิโน ทำธุรกิจผิดกฎหมาย และรับสินบน ตัดมาดอว์ละเมิดข้อตกลงหยุดยิง และดำเนินปฏิบัติการทางทหารอย่างรุนแรงในพื้นที่ของสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Union – KNU) ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนชาวกะเหรี่ยงหลายพันคนต้องพลัดถิ่นมาอยู่ในฝั่งประเทศไทยในศูนย์อพยพผู้ลี้ภัย หรือการหนีออกมาตามช่องทางธรรมชาติแบบผิดกฎหมาย และมีพลเรือนเสียชีวิตจำนวนมาก อีกทั้ง ตัดมาดอว์ยังสกัดกั้นไม่ให้องค์กรไม่แสวงหากำไร เข้าช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นชาวกะเหรี่ยงเหล่านี้ (Gravers, 2021)

ถึงแม้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมนั้นถูกกำหนดด้วยโครงสร้างอำนาจที่ไม่สมดุล แต่โครงสร้างดังกล่าวก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้พลวัตทางการเมืองและปัจจัยภายนอก เช่น ความเคลื่อนไหวในภาคประชาชน เทคโนโลยี และการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจากล่างขึ้นบนของประเทศเมียนมา ในส่วนของความเคลื่อนไหวของภาคประชาชน มีประชาชนที่ร่วมขบวนต่อต้านการรัฐประหารเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ปี 2021 นั้น ต่างออกมาแสดงอารยะขัดขืนเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร โดยการส่งเสียงเคาะหม้อ ถ้วย ถัง กะละมัง กระทะ หรือสิ่งของต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สองทุ่มของทุกคืน และพร้อมทั้งร่วมกันติดแฮชแท็ก #voiceoutfordemocracy เพื่อให้ชาวเน็ตทั่วโลกได้รับรู้ต่อการต่อต้านการยึดอำนาจของกองทัพ รวมถึงการใช้สัญลักษณ์ชูสามนิ้ว (Three Finger Salute) เพื่อสะท้อนการส่งต่อแนวคิดการต่อต้านอำนาจเผด็จการ (“ชาวพม่าประกาศอารยะขัดขืน ตีหม้อ-บีบแตร,” 2564) อีกทั้งมีขบวนการอารยะขัดขืน หรือ Civil Disobedience Movement (CDM) ได้เกิดขึ้นจากการจุดประกายโดยบุคลากรทางการแพทย์ ต่อมาขยายไปถึงบุคลากรที่ทำงานในภาคส่วนราชการ การศึกษา ธนาคาร การรถไฟ กลุ่มพลังงานน้ำมันและ

ก๊าซ วิศวกร และผู้พิพากษา ข้าราชการประจำปฏิเสธที่จะทำงานให้คณะรัฐประหาร และรับคำสั่งจากพวกเขา นอกจากนี้ CDM ยังขยายไปจนถึงพนักงานเอกชนหยุดทำงาน ธุรกิจภาคเอกชนปฏิเสธที่จะร่วมมือกับคณะรัฐประหาร ภาคประชาชนคว่ำบาตรการบริโภค อุปโภค สินค้าและบริการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะรัฐประหาร จุดประสงค์ของการนัดประท้วงหยุดงาน คือ การปฏิเสธความชอบธรรม หรือความสามารถในการปกครองรัฐของคณะรัฐประหาร อีกทั้งเป็นการส่งสัญญาณที่ชัดเจนว่า ประชาชนชาวเมียนมาจะไม่ยอมรับการปกครองแบบเผด็จการทหาร (Progressive Voice, 2023, p. 5) ในขณะเดียวกัน วันที่ 16 เมษายน 2021 มีการก่อตั้งรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ หรือ National Unity Government (NUG) ขึ้นจากการผลักดันของคณะกรรมการผู้แทนสมัชชาแห่งสหภาพ หรือ Committee Representing Pyidaungsu Htuttaw (CRPH) ของเมียนมา โดยอาศัยอำนาจตามกฎบัตรแห่งสหภาพ (Federal Democracy Charter) เพื่อรักษาอำนาจและความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนที่ถูกคณะรัฐประหารยึดอำนาจไป ประกันสิทธิของชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงการคานอำนาจกับกองทัพเมียนมา (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2564) ปัจจุบัน รัฐบาล NUG สามารถตั้งสำนักงานอย่างเป็นทางการแล้ว จำนวน 8 ประเทศ ซึ่งล้วนแต่เป็นประเทศที่มีดัชนีประชาธิปไตยในระดับสูงในปี 2025 (World Population Review, 2025) ได้แก่ ออสเตรเลีย (8.85) ฝรั่งเศส (7.99) ญี่ปุ่น (8.48) ราชอาณาจักรนอร์เวย์ (9.81: คะแนนดัชนีสูงที่สุด) สหรัฐอเมริกาที่รัฐวอชิงตัน ดี.ซี. (7.85) สาธารณรัฐเช็ก (8.08) สหราชอาณาจักร (8.34) และสาธารณรัฐเกาหลี (7.75) (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2025) (The NUG of Myanmar, 2025)

นอกจากนี้ ภายใต้ร่มเงาของรัฐบาล NUG กองกำลังป้องกันประชาชน หรือ The People's Defense Force (PDF) ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อต้นเดือนพฤษภาคม 2021 เพื่อปกป้องประชาชน ประชาธิปไตย โค่นล้มเผด็จการทหาร สร้างสหพันธรัฐเมียนมาซึ่งเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ และสร้างกองทัพสหพันธรัฐ (Federal Tatmadaw) ซึ่งอันที่จริงแล้ว การที่ประชาชนได้หันมาหยิบจับอาวุธทยอยเกิดขึ้นหลังรัฐประหารครั้งล่าสุดตั้งแต่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน โดยกระจัดกระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ เช่น กองกำลังป้องกันตนเองรัฐฉิ่น (Chinland Defense Force: CDF) และกองกำลังป้องกันประชาชนชาวกะเรนนี (Karenni People's Defense Force: KPDF) อีกทั้งยังมีองค์กรที่มีอยู่เดิมซึ่งก็ประกาศจุดยืนเพื่อต่อต้านกองทัพเมียนมาเช่นกัน เช่น องค์กรป้องกันแห่งชาติกะเหรี่ยง (Karen National Defense Organization: KNDO) การก่อตั้งกองกำลัง PDF เป็นความตั้งใจของรัฐบาล NUG เพื่อรวบรวมกองกำลังเหล่านั้นเข้ามาต่อสู้ร่วมกัน จุดแข็งของ PDF คือ พลังประชาชน (วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา, 2564)

การสนับสนุนของประชาชนชาวเมียนมาทั้งในและนอกประเทศต่อรัฐบาล NUG และกลุ่มกองกำลัง PDF มีหลากหลายรูปแบบ โดยสามารถบริจาคเงินได้โดยตรงกับรัฐบาล NUG ผ่านธนาคารที่จัดตั้งขึ้นที่เรียกว่า NUG Pay มีลักษณะการทำงานเช่นเดียวกับธนาคารทั่วไปที่สามารถรับบริจาคเงิน และโอนเงินได้ มีการก่อตั้งกลุ่ม PRF – People's Revolution Supply

Family เป็นโปรแกรมระดมทุนเพียงหนึ่งเดียวที่บริหารจัดการโดย Ministry of Defense ของรัฐบาล NUG สำหรับกองพันกลุ่ม PDF ทั่วประเทศเมียนมา ซึ่งอันที่จริงแล้ว รัฐบาล NUG ไม่สามารถสนับสนุนสิ่งที่ PDF ต้องการทุกอย่างได้ ดังนั้น การระดมความช่วยเหลือจากภาคประชาชน หรือกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ในด้านต่าง ๆ จึงเป็นเสมือนน้ำหล่อเลี้ยงของ PDF ให้สามารถยืนหยัดสู้กับตัดมาดอว์จนวินาทีสุดท้าย ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าร่วม PDF ได้ แต่พวกเขาก็พยายามที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในเส้นทางที่ตนถนัด เช่น การสร้างช่องยูทูบ เพื่อให้ได้ยอดติดตาม และสามารถทำเป็นรายได้เพื่อส่งต่อให้กับรัฐบาล NUG หรือ PDF ปัจจุบันมีช่องยูทูบ 2 ช่อง ภายใต้รัฐบาล NUG คือ click2donate (220 พัน click) และ Doh Ah Nyar (ผู้ติดตาม 69.1 พันคน)

การเมืองระหว่างประเทศยังเป็นอีกปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของเมียนมา ตัวอย่างเช่น ในวันกองทัพวันที่ 27 มีนาคม 2021 กองกำลังฝ่ายความมั่นคงของเมียนมาสังหารประชาชนไม่น้อยกว่า 90 คน เป็นเหตุให้รัฐมนตรีกลาโหมจาก 12 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดา เดนมาร์ก เยอรมัน กรีซ อิตาลี และเนเธอแลนด์ ออกแถลงการณ์ประณามการใช้ความรุนแรงของกองทัพฯ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2021 ประชาชนที่อาศัยตามแนวชายแดนในรัฐกะเหรี่ยงต้องอพยพหนีการโจมตีทางอากาศมาฝั่งประเทศไทย (“รัฐประหารเมียนมา: ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอ้างเหตุทุจริตเลือกตั้ง,” 2564) จะเห็นได้ว่ารัฐประหารในปี 2021 ไม่ใช่เป็นเพียงแค่สงครามการเมืองในประเทศเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานการณ์ที่กระทบถึงเศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศเพื่อนบ้านตามแนวเขตชายแดน โดยเฉพาะในฝั่งรัฐกะเหรี่ยง เมืองเมียวดี ที่ติดกับพื้นที่ อ.แม่สอด จ.ตาก ของประเทศไทย หลายประเทศใช้มาตรการทางการทูตที่เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อการต่อต้านรัฐประหาร และกดดันกองทัพเมียนมาให้ยุติการใช้ความรุนแรงต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์ ตัวอย่างเช่น ในช่วงกลางปี 2023 สหรัฐอเมริกาใช้มาตรการการอายัดทรัพย์สินระหว่างประเทศ และการคว่ำบาตร โดยระบุให้ธนาคารของรัฐเมียนมา 2 แห่ง มีความใกล้ชิดกับกองทัพ มารตรการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นกองทัพ และบุคคลใกล้ชิดกับกองทัพ รวมถึงมีการขึ้นบัญชีดำโดย Financial Action Task Force ในเดือนตุลาคม 2022 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงระบบการเงินระหว่างประเทศของกองทัพเมียนมา ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศในเวทีโลก และเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่างชาติ (Thein & Gillan, 2024) อีกทั้งกระทบถึงเศรฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งนักลงทุนโดยตรงต่างชาติจากยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกาที่เคยลงทุนและส่งออกในช่วงปี 2011-2020 ต่างถอนการลงทุนออกจากเมียนมาเนื่องด้วยเหตุความไม่สงบภายในประเทศ และการแสดงออกถึงการไม่สนับสนุนการรัฐประหาร รวมถึงธนาคารยูโอบีของประเทศสิงคโปร์ตัดสินใจหยุดความสัมพันธ์กับธนาคารเมียนมา (Myanmar Bank) ในเดือน

สิงหาคม 2023 แต่ทว่านี่อาจจะเป็นโอกาสให้ประเทศจีนเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากต่อการเมืองและเศรษฐกิจของเมียนมา (Pandey, 2021)

การถอนการลงทุนโดยตรงจากต่างชาติอันสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์รัฐประหารในช่วงปี 2021-2022 นั้น ทำให้ภาษีรายได้ของประเทศลดลงกว่าร้อยละ 70 ในเขตเศรษฐกิจติวาลา กองทัพจึงสั่งให้ภาคธุรกิจที่นำเข้าให้แลกเงินสกุลจ๊าดเป็นสกุลเงินต่างชาติได้ที่ the office of exchange rate ทำให้เกิดความแตกต่างของอัตราแลกเปลี่ยนทางการที่ควบคุมโดยรัฐ และอัตราแลกเปลี่ยนตลาดที่สะท้อนจากกลไกของตลาด ภาคธุรกิจที่ส่งออกก็ต้องส่งเงินสกุลต่างชาติที่ได้มาแลกกับสกุลเงินจ๊าดในอัตราแลกเปลี่ยนที่ควบคุมโดยรัฐ ประชาชนไม่มีสิทธิซื้อหรือขายเงินสกุลต่างชาติ ซึ่งเป็นการควบคุมเงินทุนของกองทัพ และบิดเบือนกลไกทางเศรษฐกิจ กองทัพทหารเมียนมายังควบคุมราคาสินค้าตั้งแต่น้ำมันที่ใช้ในการบริโภค ไปจนถึงข้าวสาร เพื่อหยุดภาวะเงินเฟ้อ มีการควบคุมการนำเข้าสินค้า ยิ่งทำให้ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างมาก ประชาชนไม่มีเงิน ไม่มีงานทำ ส่งผลให้อุปสงค์ในประเทศลดลงอย่างเห็นได้ชัด ด้วยภาวะเศรษฐกิจและสังคมเช่นนี้ ประชาชนเมียนมามิอาจรอให้เกิดปาฏิหาริย์ได้ แต่ประชาชนทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจในการโค่นล้มกองทัพทหารให้สำเร็จ การต่อต้านตัดมาดอว์ในครั้งนี้ถือเป็นเดิมพันครั้งที่สำคัญที่สุดของประชาชนชาวเมียนมาเพื่อทวงคืนประชาธิปไตยและความยุติธรรมให้กับประเทศ

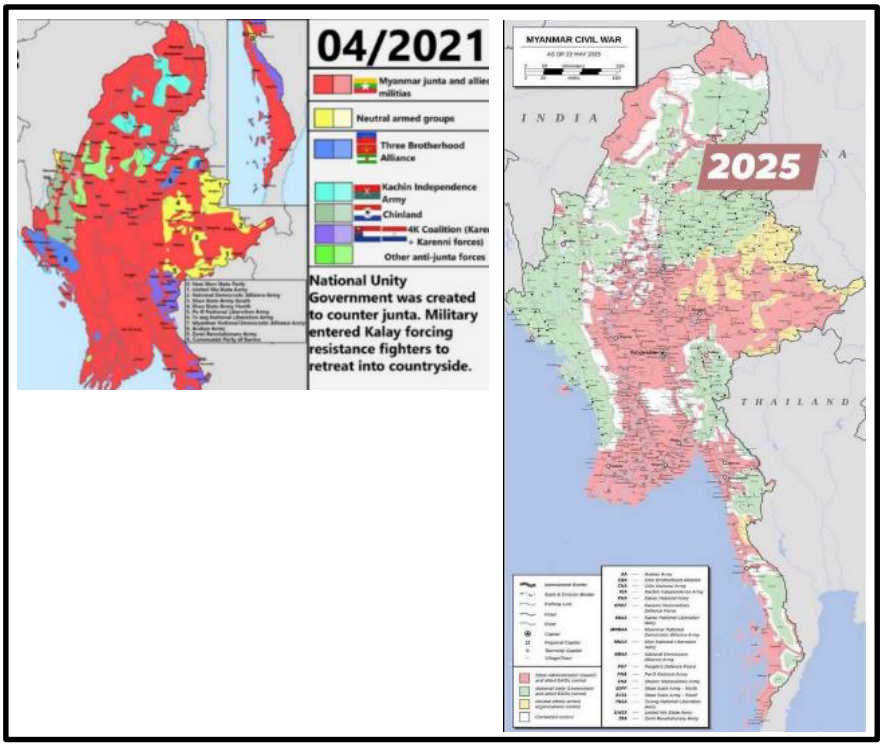
เทคโนโลยีถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สามารถทำให้เห็นการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองของเมียนมาจากล่างขึ้นบนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ผ่านการปฏิวัติฤดูใบไม้ผลิ (Spring Revolution) ที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมในการต่อต้านตัดมาดอว์ นำโดยกลุ่มรุ่นใหม่ในยุคปัจจุบัน (Generation Z) มีบทบาทนำในการจัดประท้วงสาธารณะ รวมถึงมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการสื่อสารและการระดมมวลชน จึงทำให้การปฏิวัติฤดูใบไม้ผลิได้ขยายการประท้วงอย่างรวดเร็ว และได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายจากการระดมที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งชนชั้น เพศ กลุ่มชาติพันธุ์ และศาสนา (Stokke & Kyaw, 2024, p.8) ทั้งนี้ กลุ่มคนรุ่นใหม่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี พวกเขาจึงใช้สื่อสังคมออนไลน์ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อต่อต้านตัดมาดอว์ไปทั่วประเทศ และสู่ประชาคมโลกได้รับรู้ถึงความโหดร้าย และความไร้ซึ่งมนุษยธรรมของกองทัพในการเข่นฆ่าผู้บริสุทธิ์ ไม่ยอมจำนนต่อตัดมาดอว์ และไม่ละทิ้งความหวังเพื่อประชาธิปไตย โดยกลุ่มคนที่เลือกใช้โทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการประท้วงและต่อสู้ในโลกออนไลน์ได้รับการขนานนามว่า นักรบคีย์บอร์ด (Watti, 2021)

หากมองจากมุมนี้แล้ว การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองเกิดขึ้นจากล่างขึ้นบนร่วมกับภาคประชาสังคม และกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ เดิมพันครั้งนี้เป็นการต่อสู้กันระหว่างระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการทหาร ประชาชนต่อต้าน และลุกขึ้นสู้เพราะประชาธิปไตยเป็นตัวแทนของประชาชน แต่ระบอบเผด็จการทหารนั้นไม่ได้เป็นตัวแทนของประชาชน

เป็นเพียงแค่ตัวแทนอำนาจของกองทัพเมียนมาที่พยายามครองอำนาจไว้สูงสุดในประเทศ ดังนั้น ประชาชนจึงสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล NUG รวมไปถึงกลุ่ม PDF ที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาล NUG รวมถึงกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ที่เป็นพันธมิตรกับรัฐบาล NUG ปัจจุบัน กองกำลัง PDF และกลุ่มติดอาวุธชาติพันธุ์ฯ สามารถยึดฐานทัพของตัดมาดอว์ได้สำเร็จหลายพื้นที่ในปี 2025 (พื้นที่สีเขียว NUG and allies EAO's control) เมื่อเทียบกับปี 2021 (พื้นที่สีแดง Military junta and allies militaries) (แผนภาพที่ 1 เปรียบเทียบพื้นที่ที่กองกำลัง PDF สามารถยึดฐานทัพของตัดมาดอว์ระหว่างปี 2021 และ 2015: ข้อมูล ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2025)

แผนภาพที่ 1

เปรียบเทียบพื้นที่ที่กองกำลัง PDF สามารถยึดฐานทัพของตัดมาดอว์ระหว่างปี 2021 และ 2015 (ข้อมูล ณ วันที่ 15 มิถุนายน 2025)

Note. From Facebook group post, by နွေဦးတော်လှန်ရေး သတင်းများနဲ့ PDF (ข่าวที่เกี่ยวข้องกับ Spring Revolution PDF), n.d. (https://www.facebook.com/groups/480959416516247/permalink/1370737337538446/?rdid=YPTq697Esoxnhyl6)

ถึงแม้กลุ่มกองกำลัง PDF และ EAOs จะสามารถยึดคืนพื้นที่ของตัดมาดอว์ได้เป็นส่วนใหญ่แล้วตามภาพที่ 1 แต่เนื่องจากยังมีตัวแปรที่สำคัญจากภายนอกอีกประการที่ทำให้สงครามการเมืองในเมียนมาครั้งนี้ไม่สามารถที่จะจบลงโดยไวได้ คือ การแทรกแซงการเมืองภายในประเทศจากต่างชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐเบลารุสในการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ และการฝึกอบรมทางทหารให้แก่ตัดมาดอว์ ในส่วนของประเทศจีน ถึงแม้จีนจะประกาศว่าจะไม่แทรกแซงทางการเมืองในเมียนมา แต่ทว่าอันที่จริงแล้ว จีนแสดงบทบาทสองหน้าในความขัดแย้งในเมียนมาเพียงเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งรัฐของประเทศจีนเพียงเท่านั้น บทบาทแรกคือกดดันให้กลุ่ม EAOs รักษาสันติภาพและความมั่นคงในเขตพื้นที่ชายแดน เนื่องจากเป็นแหล่งลงทุนขนาดใหญ่ของจีน จึงต้องสร้างความปลอดภัยให้กับสินทรัพย์ที่ลงทุนไป เช่น ท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และน้ำมัน และโครงการลงทุนหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiatives: BRI) ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังมหาสมุทรอินเดีย โดยไม่ต้องผ่านช่องแคบมะละกา หรือช่องทางเดินเรือที่สามารถหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ และรักษาระยะห่างกับ the NUG เพราะมีสัมพันธ์ที่ดีกับชาติตะวันตก ปัจจุบันจีนกำลังจะถูกโดดเดี่ยวจากชาติตะวันตกจากสงครามการค้ากับสหรัฐฯ ในยุคที่ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ ดำรงตำแหน่งผู้นำสหรัฐฯ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือรัสเซียในการทำสงครามกับยูเครน และสนับสนุนอิหร่านทำสงครามกับอิสราเอล ในขณะเดียวกัน การที่จีนพยายามมีบทบาทต่อกลุ่ม EAOs ทำให้ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม PDF และกลุ่ม EAOs ช้าลง ขัดขวางการเติบโตของการต่อต้านในระดับรากหญ้า เพราะกลุ่ม EAOs มีบทบาทสำคัญในการฝึก และติดอาวุธให้กับกลุ่ม PDF (Michaels, 2023) ในขณะเดียวกัน ตัดมาดอว์ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสหพันธรัฐรัสเซีย โดยที่เมียนมาต้องการการช่วยเหลือทางทหารจากรัสเซียในเรื่องเทคโนโลยีโดรนสำหรับกองทัพทหาร การจัดหาเฮลิคอปเตอร์ รถหุ้มเกราะ และปืนใหญ่ (T. Walker, 2025) ส่วนสาธารณรัฐเบลารุสสนับสนุนตัดมาดอว์โดยการจัดหาระบบสั่งการปฏิบัติการป้องกันภัยทางอากาศ และการฝึกอบรมบุคลากรในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ (Justice for Myanmar, 2025a)

ในส่วนของกลุ่มประเทศในอาเซียน ยังมีบริษัทเอกชนที่ดำเนินธุรกิจในช่วงหลังรัฐประหารปี 2021 ซึ่งช่วยให้กองทัพทหารเมียนมามีรายได้ผ่านกลุ่มบริษัทในเครือตัดมาดอว์ ได้แก่ Myanmar Economic Corporation (MEC) และ Myanma Economic Holdings Limited (MEHL) รายได้ผ่านธุรกิจรัฐวิสาหกิจที่อยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพทหาร ได้แก่ Myanma Oil and Gas Enterprise (MOGE) และMyanma Timber Enterprise (MTE) การที่อาเซียนเพิกเฉย หรือปิดตาข้างเดียวต่อการสมรู้ร่วมคิดทางธุรกิจของบริษัทเหล่านี้ในเมียนมา ยังเป็นการให้ความชอบธรรมเทียมแก่ตัดมาดอว์ เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินมาตรการระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิผล รวมถึงเป็นการสนับสนุนความไม่สงบในเมียนมา และเหมือนกับเป็น

การสนับสนุนการฆ่าประชาชนเมียนมาทางอ้อม ซึ่งขัดกับการสนับสนุนสันติภาพในเมียนมาของอาเซียนตามความเห็นชอบฉันทามติ 5 ข้อ ในการหาทางออกจากวิกฤตความรุนแรงในเมียนมา ตามรายงานของ Justice for Myanmar ในวันที่ 24 พฤษภาคม 2025 มีบริษัทจากกลุ่มประเทศอาเซียนที่ทำธุรกิจหลังการรัฐประหารปี 2021 เช่น ในธุรกิจด้านพลังงาน ประเทศไทย ได้แก่ PTT Exploration and Production (PTTEP), PTT Thailand และ Northern Gulf Petroleum ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Interra Resources ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ ENRA Group และ Uzma ประเทศเวียดนาม ได้แก่ PetroVietnam, Southern Petroleum Construction Joint Stock Company (AlphaECC), Destini Berhad และ Muhibbah Engineering ประเทศอินโดนีเซีย ได้แก่ Advanced Offshore Services Indonesia และ Gunanusa Utama Fabricators Indonesia ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Ben Line Agencies ธุรกิจการค้าไม้ ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Greenply Alkemal, Natural Forest และ Valency International ธุรกิจจากการให้สิทธิในการใช้ที่ดินตามสัญญาเช่าระยะยาว ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Toseva, Krislite Group, Grand Ally Investments, KT Pegu Development, Coastal International Terminals และ Yoma Group ประเทศไทย ได้แก่ Allure Group, Richy Regina ประเทศมาเลเซีย/สิงคโปร์ ได้แก่ Kuok Group ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ MAMEE-Double Decker ประเทศไทย ได้แก่ Charoen Pokphand (CP) Group ประเทศเวียดนาม ได้แก่ Truong Hai Group Corporation (THACO) ธุรกิจเครื่องดื่มที่จ่ายภาษีให้กับตัดมาดอว์ ประเทศไทย/สิงคโปร์ ได้แก่ ThaiBev ธุรกิจเทคโนโลยีการสื่อสาร ประเทศเวียดนาม ได้แก่ Viettel Global Investment, OSB Investment and Technology และ Vietnam Posts and Telecommunications Group (VNPT) ประเทศไทย ได้แก่ Mascots Group and its associates (Mascots Technologies Co. Ltd. และAstronica Co. Ltd.) ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ OCK Group และAxiata Group ธุรกิจธนาคาร ประเทศเวียดนาม ได้แก่ Ho Chi Minh City Development Joint Stock Commercial Bank (HDBank) และ Joint Stock Commercial Bank for Investment and Development of Vietnam (BIDV) ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Oversea-Chinese Banking Corporation (OCBC) และ DBS Bank ประเทศมาเลเซีย ได้แก่ Malayan Banking Berhad (Maybank) ประเทศไทย ได้แก่ Krungthai Bank และ Siam Commercial Bank ธุรกิจเชื้อเพลิงการบิน ประเทศสิงคโปร์ ได้แก่ Shoon Group companies (PEIA Pte. Ltd., P.E.I Energy Pte. Ltd., Shoon Energy Pte. Ltd.) ประเทศเวียดนาม ได้แก่ Hai Linh (Justice for Myanmar, 2025b)

นอกจากนี้ การแทรกแซงของประเทศสิงคโปร์ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้สงครามกลางเมืองในเมียนมาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีการสกัดกั้นทางเศรษฐกิจจากประเทศสิงคโปร์ในการดำเนินการท่าเรือน้ำลึกจอซ์ผิวในรัฐยะไข่ ซึ่งถือว่าเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากหากดำเนินการจนสำเร็จ และมีศักยภาพเทียบเท่า

หรือดีกว่าท่าเรือสิงคโปร์จะทำให้เรือขนส่งต่าง ๆ ไม่จำเป็นที่จะต้องเดินทางผ่านช่องแคบมะละกาไปยังท่าเรือสิงคโปร์ (Tuas) ทำให้ประหยัดเวลา และค่าขนส่ง น่านน้ำไม่แออัด ปัจจุบันท่าเรือสิงคโปร์เป็นท่าเรือที่เชื่อมต่อเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอเชียตะวันออก และประเทศอินเดีย หากสิงคโปร์สนับสนุนให้เกิดประชาธิปไตยในประเทศอาจจะทำให้สิงคโปร์เกิดความเสี่ยงที่จะเสียจุดยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจนี้ไปรวมถึงรายได้อันมหาศาล รัฐบาลสิงคโปร์จึงเร่งดำเนินการพัฒนาโครงการท่าเรือ Taus (เฟส 1-4) วงเงินลงทุน 7.2 แสนล้านบาท จะเปิดเต็มรูปแบบในปี 2042 และจะเป็นท่าเรืออัตโนมัติที่ใหญ่ที่สุดในโลก (ศิวดี อักษรนำ, 2566) ดังเหตุผลที่กล่าวมา ประเทศเหล่านี้พยายามให้เมียนมาเกิดภาวะสงครามกลางเมืองไปเรื่อย ๆ เพราะประเทศเหล่านี้คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์แห่งรัฐของประเทศตัวเอง หรือผลประโยชน์ของตัวเองเป็นที่ตั้ง มิใช่เพื่อสร้างสันติภาพ ความยุติธรรม ความมั่นคง หรือสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้กับเมียนมา

5. อภิปรายและสรุปผลการศึกษา

หลังจากการรัฐประหารในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2021 ทำให้ประเทศเมียนมากลับไปสู่การปกครองภายใต้ระบอบอำนาจนิยมโดยทหารอีกครั้งหนึ่งซึ่งไม่มีความชอบธรรมของรัฐแม้แต่น้อย ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชนกลับไปเป็นความสัมพันธ์แบบเกื้อหนุนและขัดแย้งในรูปแบบแรงจูงใจและการลงโทษในระบบอุปถัมภ์ที่ตั้งอยู่บนความไม่เสมอภาค ความไม่สมดุลของอำนาจ ผู้อุปถัมภ์มีอำนาจผูกขาดในสังคม ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่หลากหลายประเภททั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เช่น การสนับสนุน ความจงรักภักดี การได้รับการเลือก หรือการได้รับการปกป้อง รวมถึงการให้คำมั่นสัญญาในเชิงอุดมการณ์ หรือผลประโยชน์ร่วมกัน ทำให้เกิดความจงรักภักดี ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้สร้างขึ้นจากตัวบุคคลหรือเครือข่ายตัวบุคคล แต่ทว่ามีความเปราะบางเมื่อต่างฝ่ายต่างหมดผลประโยชน์ร่วมกัน การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองเกิดขึ้นจากล่างขึ้นบนในโครงสร้างความสัมพันธ์รัฐ-ประชาชน ถึงแม้เมียนมาในยุคที่ประชาชนไม่ได้รับการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมือง หรือการแสดงออกของพลเรือน แต่ทว่า พลเรือนเมียนมาในยุคนี้มีมุมมอง และความเชื่อเรื่องการเมือง ได้ลงมือกระทำให้เกิดขึ้นโดยเชื่อว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่พวกเขาต้องการ จึงเป็นเหตุผลที่พวกเขาทำการต้าน หรือไม่ยอมรับรัฐบาลเผด็จการทหารโดยการทำอารยะขัดขืน มีการก่อตั้งรัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ หรือ the NUG ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นรัฐบาลที่มีความชอบธรรมจาก 8 ประเทศ ที่มีดัชนีประชาธิปไตยค่อนข้างสูง มีกลุ่ม PDF จัดตั้งขึ้นภายใต้การปกครองของ the NUG ทั้งนี้ ยังมีกลุ่ม EAOs ที่เป็นพันธมิตรกับ The NUG เข้าร่วมด้วย

ทั้งนี้ ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vrieze (2024, p. 8) ได้อธิบายถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มผู้ประท้วงตัดมาดอว์ได้พัฒนาวิธีการต่อต้านด้วยอาวุธในท้องถิ่นโดยอาศัยทรัพยากรจากเครือข่ายชุมชนและองค์กรต่อต้านชาติพันธุ์ที่มีอยู่แล้วในเครือข่ายพันธมิตร ทั้งนี้ ยุทธวิธีดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในหลายพื้นที่เนื่องจากผู้ประท้วงกลุ่มอื่น ๆ นำรูปแบบการต่อสู้นี้มาเลียนแบบใช้ ภายหลัง ผู้นำของรัฐบาล NUG ประเมินและเห็นถึงประสิทธิผล และได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง จึงประกาศใช้ยุทธศาสตร์การต่อสู้ด้วยอาวุธร่วมกับกลุ่มต่อต้านชาติพันธุ์ การระดมทรัพยากรทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจในเครือข่ายต่าง ๆ ของขบวนการดังกล่าว ได้เปิดโอกาสให้มีการเข้าร่วมของผู้ประท้วงรุ่นใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะเยาวชนหลายหมื่นคนทั่วเมียนมาเข้าร่วมการลุกฮือที่มีเอกภาพและมีการประสานงานอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในส่วนของภาคประชาชนเมียนมาที่สนับสนุนการทำงานของ the NUG, PDF, และ EAOs ในหลากหลายรูปแบบ ซึ่งการระดมทรัพยากรจากเครือข่ายของกลุ่มผู้ประท้วงตามที่ได้กล่าวมาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vrieze (2024, p. 8) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการระดมทรัพยากรในเครือข่ายซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้เกิดการประท้วงเป็นวงกว้าง ซึ่งข้อวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับการระดมทรัพยากรผ่านความร่วมมือระหว่างผู้ประท้วงทั่วไปและกลุ่มติดอาวุธ ถือเป็นประเด็นใหม่ที่ยังไม่ค่อยปรากฏในการศึกษาว่าด้วยเรื่องการยกระดับของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชาวเมียนมาในปัจจุบันขึ้นอยู่กับความสนใจ ความถนัด และความเชี่ยวชาญ ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้หลากหลายวิธี ทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมีจุดประสงค์เดียวกัน คือ การแสดงพลังประชาชนเพื่อต่อต้านตัดมาดอว์ เพื่อให้ได้ประชาธิปไตย เสรีภาพ และความยุติธรรมกลับคืนมา กรณีการศึกษาการประท้วงที่เกิดขึ้นในประเทศเมียนมาจากงานวิจัยของ Stokke & Kyaw (2024, p. 10) สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ และแสดงให้เห็นตัวอย่างการต่อต้านโดยสันติวิธีในการสร้างอัตลักษณ์ร่วม การสนับสนุนการเคลื่อนไหวของมวลชน ในขณะเดียวกันยังสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของสถาบันการเมืองที่ตั้งขึ้นโดยฝ่ายต่อต้าน และการต่อต้านด้วยอาวุธนั้นเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้ และสามารถใช้ได้ผลในการต่อต้านกับเผด็จการตัดมาดอว์ ซึ่ง South (2022, p. 33) ได้เสนอทางออกเพื่อให้เกิดสันติในเมียนมาโดยให้ความสำคัญในการสร้างระบบสหพันธรัฐที่ให้อำนาจการเมือง หรือแม้กระทั่งอำนาจในการปกครองตนเองที่เกิดจากล่างขึ้นบน โดยทุกกลุ่มมีสิทธิทางการเมืองโดยเฉพาะกลุ่ม EAO/ERO เช่น กลุ่ม the KNU, KIOM และ NMSP รวมถึงกลุ่ม PDFs และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานการกำกับดูแล (People's Administrative Bodies: PAB) ซึ่งความยืดหยุ่นและรูปแบบสหพันธรัฐเกิดใหม่ที่ไม่สมมาตรสามารถที่จะนำไปใช้ได้ทั้งประเทศ หรืออย่างน้อยในพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของทหารเมียนมา รูปแบบการปกครองดังกล่าวจำเป็นต้องมีรากฐานอยู่บนความไว้ใจและการยอมรับของชุมชน

แต่ทว่าสงครามการเมืองของเมียนมาที่ยังไม่มีท่าทีว่าจะสงบลงในเร็ววันแม้กองพัน PDF หรือ EAOs สามารถยึดฐานทัพตัดมาดอว์ได้หลายพื้นที่เมื่อเทียบกับในช่วงปี 2021 เนื่องจากการแทรกแซงการเมืองภายในประเทศจากสาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐเบลารุสในการสนับสนุนจัดหายุทโธปกรณ์ เทคโนโลยีโดรน และการฝึกอบรมในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศ รวมถึงการสกัดกั้นทางเศรษฐกิจจากประเทศสิงคโปร์ในการดำเนินการท่าเรือน้ำลึกจอซ์ผิวในรัฐยะไข่ ซึ่งถือว่าเป็นภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในส่วนของประเทศในกลุ่มอาเซียนจากประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม พบว่า ยังมีบริษัทเอกชนหรือรัฐวิสาหกิจจากประเทศอาเซียนเหล่านี้ดำเนินธุรกิจภายหลังจากการรัฐประหารปี 2021 ในประเทศเมียนมาทำให้ตัดมาดอว์มีรายได้ผ่านกลุ่มบริษัทในเครือ หรือได้รายได้โดยตรงจากธุรกิจเหล่านี้ ซึ่งการที่อาเซียนเพิกเฉยถือว่าเป็นการสมรู้ร่วมคิดทางธุรกิจของบริษัทเหล่านี้ในเมียนมา เป็นการให้ความชอบธรรมเทียมแก่ตัดมาดอว์ ซึ่งถือว่าอุปสรรคต่อการดำเนินมาตรการระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิผล รวมถึงเป็นการสนับสนุนความไม่สงบให้เกิดขึ้นในเมียนมา และเหมือนกับเป็นการสนับสนุนการฆ่าประชาชนเมียนมาทางอ้อม ซึ่งขัดกับการสนับสนุนสันติภาพในเมียนมาของอาเซียนตามความเห็นชอบฉันทามติ 5 ข้อ ในการหาทางออกจากวิกฤตความรุนแรงในเมียนมา จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ประเทศเหล่านี้คำนึงถึงประโยชน์แห่งรัฐตน หรือผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง หากใช่เพื่อสนับสนุนการสร้างสันติภาพ ความยุติธรรม ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศให้เกิดขึ้นในเมียนมา ข้อเสนอแนะสำหรับต่อยอดงานวิจัยนี้สามารถศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในกระบวนการปฏิวัติการเมืองการปกครองในเมียนมา หรือเกี่ยวกับปัญหาผู้ลี้ภัยตามแนวชายแดนไทยที่ได้รับผลกระทบจากสงครามกลางเมืองซึ่งมีประเด็นที่น่าศึกษาต่อ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจชายแดน และการจ้างงานในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง/References

ชาวพม่าประกาศอารยะขัดขืน ตีหม้อ-บีบแตร ต้านรัฐประหารดังสนั่นเมือง. (3 กุมภาพันธ์ 2564). *มติชนสุดสัปดาห์*. https://www.matichon.co.th/weekly/hot-news/article_396793

ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (19 เมษายน 2564). รัฐประหารเมียนมา: ใครเป็นใครใน 'รัฐบาลเอกภาพแห่งชาติ' เพื่อคานอำนาจกองทัพ. *The Standard.* https://thestandard.co/myanmar-coup-who-is-national-unity-government/

รัฐประหารเมียนมา: ผู้บัญชาการทหารสูงสุดอ้างเหตุทุจริตเลือกตั้งในการยึดอำนาจ. (8 กุมภาพันธ์ 2564). *BBC News ไทย.* https://www.bbc.com/thai/international-55988560

รัฐประหารเมียนมา: 12 ชาติรุมประณาม หลังผู้ประท้วงกว่า 90 คน ถูกสังหารในวันกองทัพ. (28 มีนาคม 2564). *BBC News ไทย*. https://www.bbc.com/thai/international-56547336

วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา. (28 กรกฎาคม 2564). "จุดแข็งของเราคือพลังประชาชน" คุยกับกองกำลังประชาชนพม่า ในวันที่ต้องจับอาวุธขึ้นสู้ด้วยตัวเอง. *The 101.World.* https://www.the101.world/myanmar-civilian-forces/

ศิวดี อักษรนำ. (3 สิงหาคม 2566). ความเรืองรองของ "ช่องแคบมะละกา" ท่าเรือสำคัญและ 4 เมกะโปรเจ็กต์ของอาเซียน. *Post Today*. https://www.posttoday.com/smart-city/711852

Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations* (Abridged ed.). Sage.

Asian Development Bank. (2020, December 31). *Asian Development Bank member fact sheet*. https://www.adb.org/publications/myanmar-fact-sheet

Aung, S. Y. (2020, March 10). Myanmar's military retains important political role as NLD's key charter reforms fail to pass. *The Irrawadd.* https://www.irrawaddy.com/news/burma/myanmars-military-retains-important-political-role-nlds-key-charter-reforms-fail-pass.html?utm_source=chatgpt.com

Bächtold, S. (2015). The rise of an anti-politics machinery: peace, civil society and the focus on results in Myanmar. *Third World Quarterly*, *36*(10), 1968-1983. https://doi.org/10.1080/01436597.2015.1063406

Bjarnegård, E. (2020). Introduction: Development Challenges in Myanmar: Political Development and Politics of Development Intertwined. *European Journal of Development Research*, *32*(2), 255-273. https://doi.org/10.1057/s41287-020-00263-2

Brenner, D., & Schulman, S. (2019). Myanmar's top-down transition: Challenges for civil society. *IDS Bulletin*, *50*(3). https://doi.org/10.19088/1968-2019.128

Bunte, M. (2016). Myanmar's protracted transition: Arenas, actors, and outcomes. *Asian Survey*, *53*(2), 369-391.

Bunte, M., & Portela, C. (2012). Myanmar: The beginning of reforms and the end of sanctions. *GIGA Focus*, *3*, 1-8.

Cingolani, L. (2022). Infrastructural state capacity in the digital age: What drives the performance of COVID‐19 tracing apps? *Governance*, *36*(1), 275-297. https://doi.org/10.1111/gove.12666

Clapp, P. (2015). *Myanmar: Anatomy of political transition* (Special Report No. 369). United States Institute of Peace. https://www.files.ethz.ch/isn/190995/SR369-Myanmar-Anatomy-of-a-Political-Transition.pdf

Davies, E. (2021, September 29). Myanmar currency drops 60% in weeks as economy tanks since February coup. *Reuters*. https://www.reuters.com/world/asia-pacific/myanmars-junta-powerless-currency-drops-60-four-weeks-economy-tanks-2021-09-29/

Eisenstadt, S. N., & Roniger, L. (1980). Patron-client relations as a model of structuring social exchange. *Comparative Studies in Society and History*, *22*(1), 42-77.

Evans, P. B. (1979). *Dependent development*. Princeton University Press eBooks. https://doi.org/10.1515/9780691186801

Fisher, J. (2015, December 3). Myanmar's 2015 landmark elections explained. *BBC*. *https://www.bbc.com/news/world-asia-33547036*

Ganesan, N. (2007). State-society Relations in Southeast Asia. In N. Ganesan & K. Y. Hliang (Eds.), *Myanmar: State, Society and Ethnicity* (pp. 10-29). ISEAS.

Goldman, R. (2022, February 1). Myanmar's Coup, Explained. *The New York Times.* https://www.nytimes.com/article/myanmar-news-protests-coup.html

Gravers, M. (2021, February 23). Understanding Myanmar's anti-democratic patron–client network. *East Asia Forum*. https://eastasiaforum.org/2021/02/23/understanding-myanmars-anti-democratic-patron-client-network/

Hlaing, K. Y. (2007). The politics of state-society relations in Burma. *Southeast Asia Research*, *15*(2), 213-254.

Josefinal, J., Jaimes, E. R., & Cecilia, A. (2021). Political culture and citizens participation: Transition from political space. *Fronteiras Journal of Social Technological and Environmental Science*, *10*(1), 140-157.

Justice for Myanmar. (2025a, June 28). *Belarus supplying Myanmar air defence operational command system and training defence industry personnel*. https://www.justiceformyanmar.org/stories/belarus-supplying-myanmar-air-defence-operational-command-system-and-training-defence-industry-personnel

Justice for Myanmar. (2025b, May 24). *Companies in ASEAN fuelling Myanmar junta's international crimes.* https://www.justiceformyanmar.org/stories/companies-in-asean-fuelling-myanmar-juntas-international-crimes

McLeod, A. (2014). Constitutional transitions and the role of the military. In *Bingham centre Myanmar project* (pp. 76-83). Bingham Centre for the Rule of Law. https://www.biicl.org/documents/466_symposium_paper_-_andrew_mcleod_constitutional_transitions_and_the_role_of_the_military_nov_2014_english.pdf

Michaels, M. (2023, August 7). *What China's growing involvement means for Myanmar's conflict - IISS Myanmar Conflict Map*. IISS Myanmar Conflict Map. https://myanmar.iiss.org/analysis/chinas-growing-involvement

Migdal, S. J. (2001). *State in society: Studying how states and societies transform and constitute one another*. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511613067

Mutebi, M. A. (2005). "Muddling through" past legacies: Myanmar civil bureaucracy and the need for reform. In K. Y. Hlaing, R. H. Taylor, & T. M. Maung Than (Eds.), *Myanmar beyond politics to societal imperatives* (pp. 140-160). ISEAS. https://doi.org/10.1355/9789812306319-011

Naing, M. K. (2012). Strengthening civil society. *J. Democracy*, *23*(4), 135-137.

Naing, S. (2019, February 06). Myanmar parliament approves panel to discuss constitution despite military protest*. Euro News.* https://www.euronews.com/2019/02/06/myanmar-parliament-approves-panel-to-discuss-constitution-despite-military-protest?utm_source=chatgpt.com

Pandey, A. (2021, February 9). *Myanmar coup threatens economic recovery*. dw.com. https://www.dw.com/en/myanmar-coup-economic-impact/a-56502199

Pedersen, M. B. (2005). 7. The challenges of transition in Myanmar. In K. Y. Hlaing, R. H. Taylor, & T. M. M. Than (Eds.), *Myanmar: Beyond politics to societal imperatives* (pp. 161–183). ISEAS. https://doi.org/10.1355/9789812306319-011

Rao, A., & Atmakuri, A. (2021, October 28). The role of social media in Myanmar's CDM: Strengths, limitations and perspectives from India. *Institute of South Asian Studies.* https://www.isas.nus.edu.sg/papers/the-role-of-social-media-in-myanmars-cdm-strengths-limitations-and-perspectives-from-india/

South, A. (2022). *A new look at federalism in Myanmar* [PeaceRep Report: Interim Transitions Series]. PeaceRep: The Peace and Conflict Resolution Evidence Platform, University of Edinburgh.

Steinberg, D. I. (2012). The problem of democracy in the Republic of the Union of Myanmar: Neither nation-state nor state-nation. In D. Singh (Ed.), *Southeast Asian Affairs 2012* (pp. 220–237). ISEAS.

Steinberg, D. I. (2021). *The military in Burma/Myanmar: On the longevity of Tatmadaw rule and influence* (Trends in Southeast Asia No. 6). ISEAS. https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/trends-in-southeast-asia/the-military-in-burma-myanmar-on-the-longevity-of-tatmadaw-rule-and-influence-by-david-i-steinberg/

Stokke, K., & Aung, S. M. (2020). Transition to democracy or hybrid regime? The dynamics and outcomes of democratization in Myanmar. *The European Journal of Development Research*, *32*, 274-293. https://doi.org/10.1057/s41287-019-00247-x

Stokke, K., & Kyaw, N. N. (2024). Revolutionary resistance against full autocratization: Actors and strategies of resistance after the 2021 military coup in Myanmar. *Political Geography, 108*, 1-13.

The Global New Light of Myanmar. (2025, June 26). EAOs urged to pursue demands through dialogue and negotiation. *The Global New Light of Myanmar.* https://www.gnlm.com.mm/eaos-urged-to-pursue-demands-through-political-dialogue-and-negotiation/

The Irrawaddy. (2020, November 11). Myanmar's 2020 general election results in numbers. *The Irrawaddy.* https://www.irrawaddy.com/election-2020/myanmars-2020-general-election-results-numbers.html

The NUG of Myanmar. (2025). *Official Representative of NUG of Myanmar*. https://mofa.nugmyanmar.org/representatives-new/

Thein, H. H., & Gillan. M. (2024, February 27). Poverty and conflict cripple Myanmar's post-coup economy. *East Asia Forum*. https://eastasiaforum.org/2024/02/27/poverty-and-conflict-cripple-myanmars-post-coup-economy/

Voice of Myanmar. (2025, June 25). *Representatives from UWSA, SSPP, NDAA attended PEACE FORUM 2025* [Image attached] [Status update]. Facebook. https://www.facebook.com/share/p/1HaKLKCd7i/

Vrieze, P. (2024). Movement escalation and mobilization for resistance: From anti-coup protest to “People’s War” in Myanmar. *Political Geography*, *114*, 1-10.

Walker, N. (2021, February 4). *Myanmar: 2020 parliament election* (Briefing paper CBP 9127). UK Parliament. https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9127/

Walker, T. (2025, March 13). *Myanmar’s junta turns to Russia for support in civil war*. dw.com. https://www.dw.com/en/myanmars-junta-turns-to-russia-for-support-in-civil-war/a-71891413

Watti, L. H. (2021, April 20). Gen Z and the battle for democracy in Myanmar. *Progressive*. https://progressive.org/latest/gen-z-and-democracy-myanmar-watti-210420/

Welch, S. (2013). *The theory of political culture*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199553334.001.0001

Wiechnik, S. J. (2017). Tracking Democratization: Insights for Planner. *Parameters*, *47*(1), 1-57. https://.doi.org/10.55540/0031-1723.2836

World Bank. (2022, February 18). *GDP growth (annual%) - Myanmar*. https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=MM&start=1962&view=chart

World Population Review. (2025). *Democracy Index by Country 2025*. https://worldpopulationreview.com/country-rankings/democracy-index-by-country

Zarni, M. (2021, February 23). Opinion - Nine things that need to happen for new inclusive Myanmar. *Anadolu Agency*. https://www.aa.com.tr/en/analysis/opinion-nine-things-that-need-to-happen-for-new-inclusive-myanmar/2154610